

”Suden surmatöitä vieläkin”

Susiaiheinen diskurssi *Sanomia Turusta* -lehdessä Varsinais-Suomen susivuosina 1880—
1882

Nikolai Nikkilä

Pro gradu -tutkielma

Historian ja arkeologian tutkinto-ohjelma, Suomen historia

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Lokakuu 2025

Turun yliopiston laatu järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu

Turnitin OriginalityCheck –järjestelmällä

Pro gradu -tutkielma

Historian ja arkeologian tutkinto-ohjelma, Suomen historia

Nikolai Nikkilä

”Suden surmatöitä vieläkin”. Susiaiheinen diskurssi *Sanomia Turusta* -lehdessä Varsinais-Suomen susivuosina 1880—1882.

Sivumäärät: tutkielman sivumäärä, liitteiden sivumäärä

Tutkielmassani tarkastelen *Sanomia Turusta* -lehdessä vuosina 1880—1882 julkaistuja susia käsitteleviä uutistekstejä ja mielipidekirjoituksia. Varsinais-Suomessa yhteensä 22 suden surmaamaksi päätyneen lapsen kohtaloista muodostui ensin paikallinen tragedia ja myöhemmin kansallinen skandaali, jonka vaiheita lehdistö seurasi herkeämättä.

Tutkin millaisia tunteita susisurmat aikalaisissa herättivät, miten niistä uutisoitiin ja millainen vaikutus lehdistöllä oli susivuosien tapahtumiin ja ilmapiiriin sekä moderniin susidiskurssiin. Diskurssianalyysin kautta tuon esille lehtikirjoituksessa toistuvia teemoja. Tutkimuksessa on käytetty Kansallisarkiston digitoitua sanomalehtikokoelmaa, jonka tekstihakutyökalun avulla löytyi yhteensä 292 tutkimusaiheeni kannalta olennaista tekstiotetta.

Lähdeaineistosta käy ilmi, että susista kirjoitettiin lehden sivuilla ankaran negatiiviseen sävyyn, mikä väistämättä lietsoi pelkoa ja susivihaa sen lukijoissa. Kirjoitusten sävy vakavoitui entisestään syksyllä 1880, jolloin susisurmien ja -hyökkäysten yleistyminen synkensi aikalaisten mielenmaisemia. Konkreettiset toimenpiteet surmien estämiseksi, kuten sudenajot tai tapporahan nostaminen, eivät tuottaneet toivottua tulosta. Täten estoton kritiikki niin esivaltaa kuin kansalaisia kohtaan sai jalansijaa lehtien sivuilla.

Susimyönteisiä mielipiteitä oli jo 1880-luvulla, mutta niitä ei esitetty julkisesti juuri lainkaan. Suurin osa suomalaisista ei lopulta välittänyt susitilanteesta ja jatkoi elämäänsä tavalliseen malliin surmista huolimatta. Fennomanialla ja koetulla kansallisella häpeällä oli merkittävä rooli susisurmien medianäkyvyydessä. Venäläisten metsästäjien palkkaaminen oli kansallisidentiteettiään rakentavalle Suomelle kova kolaus, joka lisäsi kriittisen sanomalehtikirjoittelun määrää.

Avainsanat: susi, lehdistö

Sisällysluettelo

1	Johdanto	4
1.1	Kysymyksenasettelu ja tutkimusaiheen määrittely	5
1.2	Lähdeaineisto, teoreettinen viitekehys ja metodi	11
1.3	Aiempi tutkimus, kirjallisuus ja tutkimusperinne	14
2	Kirjoitukset uhista ja toimenpiteistä	19
2.1	Tekstien tyypillisiä piirteitä	19
2.2	Varoituksia ja neuvoja	22
2.3	Toimenpiteet, niiden toimivuus ja niihin suhtautuminen	27
3	Kritiikki ja mielipidekirjoitukset	42
3.1	Kritiikki esivallalle	42
3.2	Kritiikki jahtivoudeille	44
3.3	Kehoitukset toimeen johtavat kansalliseen kriisiin	48
4	Susimyönteisyys ja suden esittäminen inhimillisenä toimijana	54
5	Johtopäätökset ja yhteenveto	59
	Lähteet ja tutkimuskirjallisuus	61

1 Johdanto

Uudenkaupungin Velluan kylässä oli kahdenkymmenen miinusasteen talvipäivä 18. tammikuuta vuonna 1880. Noin yhdeltä iltapäivällä kahdeksanvuotias Karl Johan Hörnberg astui perheensä kodista ulos pakkaseen ja heitti äitinsä Johannan käskemänä perunoiden pesuveden pihamaalle. Osa tapahtumien kulkua käsittelevistä lähteistä kertoo Karlin kiertäneen kotitalonsa tontilla sijaitsevan saunan taakse ruumiinsa tarpeille, kun kerran oli jo ulkona. Aikaa kului, ja äiti alkoi kaivata viivyttävää poikaansa takaisin sisälle. Ikkunasta ulos vilkaistessaan hän ei kuitenkaan nähnyt talon pihamaalla muuta kuin maassa makaavan pesuastian. Seuraavaksi äiti passitti esikoisensa Fredrikin poikaa noutamaan, mutta myös Karlin isovelji totesi pihan olevan tyhjä. Samalla naapuritalosta saavuttiin hätäisinä ilmoittamaan, että kaksi jo metsään kadonnutta sutta oli vielä hetki sitten juossut Hörnbergien pellon poikki suissaan jotain, mitä naapurit eivät omalta tontiltaan asti tilannetta seurattessaan olleet pystyneet tunnistamaan.¹

Karl Hörnbergin tapaus on usein toistettu tarina modernissa suomalaisessa susikeskustelussa. Aikoinaan siitä uutisoitiin laajalti ja tapaus sai runsaasti mediahuomiota, mikä saattaa olla osasy siihen, että tapaukseen liitetyt yksityiskohdat vaihtelevat aikalaislähteiden välillä. Tapauksen lopputulos pysyi kertojasta huolimatta samana: kun Hörnbergin perheen Johanna-äiti naapureineen lähti seuraamaan susien hankeen jättämiä verisiä jälkiä, Karlin kohtalo alkoi valjeta. ”Sudet syöneet ihmisen”, uutisoi *Sanomia Turusta* yhdeksän päivää Karl Hörnbergin saatua surmansa suden raatelemana.²

Karl Hörnbergin kuolemasta katsotaan usein alkavan Varsinais-Suomen niin kutsutut susivuodet. Useat termiin liittyvät yksityiskohdat, mukaan lukien sen ajallinen ja maantieteellinen määritelmä, ovat tarkemman rajaamattomuuden vuoksi avoimia tulkinnalle. Yleisesti hyväksytty pelkistelmä susivuosista on, että naaraasta ja uroksesta koostuva susipari surmasi Varsinais-Suomessa, lähinnä Turun seudulla, yhteensä 22 lasta vuosien 1880 ja 1881 aikana. Suomi oli 1880-luvulla nopeasti teollistuva osa Venäjän keisarikuntaa, jonka hitaasti mutta varmasti modernisoituvaan yhteiskuntaan alkoi juurtua eurooppalaisen nationalismiin ja kansallisuusaatteen kaltaisia ajatuksia. Näiden olosuhteiden varjossa susisurmat joutuivat journalismiin ja byrokratian hampaisiin, ja niistä muodostui ”oman aikansa suuri mediatapaus

¹ esim. Lappalainen 2005, 79–80; ST 24.1.1880, 2; ST 27.1.1880, 2; Tikkanen 2019, 11–19.

² ST 27.1.1880, 2.

ja kansallinen kysymys”.³ Orastava kotimainen lehdistö seurasi susivuosien vaiheita ja yhteiskunnallista keskustelua tarkasti, eikä ajalle tyypillinen sanomalehtisensuuri puuttunut koko kansaa kuohuttavaan aiheeseen.⁴ Näin jälkipolville muodostui sekä huomattavan kattava reportaasi susivuosien tapahtumista, että katsaus aikalaisten mielenmaisemiin.

1.1 Kysymyksenasettelu ja tutkimusaiheen määrittely

Tutkielman aikalaislähteenä toimii sanomalehti *Sanomia Turusta*, joka 1880-luvulla oli Varsinais-Suomen levikiltään suurin julkaisu.⁵ Susivuosien aikana julkaistuja susia, sisisurmia ja niihin liittyvää päätöksentekoa käsittelevistä uutisteksteistä ja mielipidekirjoituksista tulevat esille susivuosien keskeisimmät tapahtumat. Tutkin lehdessä julkaistujen susiin, sisisurmiin ja susipolitiikkaan liittyvien tekstien yhteydessä esiintyviä retorisia ja kerronnallisia valintoja, joita analysoimalla selvitän, miten ja millaisilla asenteilla lehdessä kirjoitettiin kyseisistä aiheista. Millaista julkisuutta saivat sudet, susialueen asukkaat tai susikriisin ratkaisemiseen pyrkivät päättäjät? Millaisia johtopäätöksiä aikalaisasenteista susiin ja sisisurmiin voi kirjoitusten perusteella tehdä?

2000-luvun susiuutisointi käyttää tehokeinona polarisointia. Nykymediassa vahvat mielipiteet saavat usein väylän tulla kuulluiksi, ja kärkevä kielenkäyttö susikiistan molemmilta puolilta luo susipolitiikkaan perehtymättömälle kärjistetyn mielikuvan sudesta eläinkunnan suurimpana pahantekijänä ja ratkaisemattomana ongelmatekijänä.⁶ Varsinais-Suomen susivuosien tapahtumilla on yhä suuri historiallinen painoarvo julkisessa susikeskustelussa, eikä esimerkiksi suomalaisen suden lähihistoria 1900-luvulta eteenpäin nouse läheskään yhtä usein esille.⁷ Susiuutisoinnissa vakiintuneet tavat ja tyylikeinot esittävät susikeskustelun kiihkeänä ja päivänpolttavana puheenaiheena, mutta samalla kärjistetty teksti ylläpitää nykypäivän passiivista susivieroksuntaa samassa määrin kuin 1880-luvun julkaisut.⁸ Harva uskalsikaan pitää susimyönteistä puheenvuoroa lehtien sivuilla 1880-luvulla, kun susien surmaamien lapsien kohtalot olivat arkipäivää. Susimyönteisten puheenvuorojen määrä on susivuosien jälkeen Suomessa kasvanut, ja siihen ovat omalta osaltaan vaikuttaneet muun muassa vuonna 1923 ensimmäistä kertaa voimaan astunut luonnonsuojelulaki ja nyky-

³ Tikkanen 2020.

⁴ Korhonen 2020, 343.

⁵ Tommila (toim.) 1988a, 347—349.

⁶ Mech & Boitani 2003, 298.

⁷ Lähdesmäki 2020, 15.

⁸ Vilkkä 2008, 15.

yhteiskunnan luontosuhteen muuttuminen kaupungistumisen myötä.⁹ Tämän kaltaisista tekijöistä huolimatta 1880-luvun susisurmien kaiut näkyvät yhä nykypäivän susikeskustelussa.

Sudet eivät järjestelmällisesti suunnittele ihmistappojaan, eivätkä ne metsästä tietyissä määriteltävissä olevissa aalloissa, vaikka susisurmista puhutaan tutkimuskirjallisuuden puitteissa usein sarjoina. Tämän takia ”susivuosien” ajallinen määrittely on haaste, joka on aikaisemmassakin tutkimuksessa tuottanut erilaisia tulkintoja. Vuosien 1880–1881 tapahtumista puhutaan tutkimuksessa usein yleistajuisesti ”Varsinais-Suomen susivuosina” tai ”Turun seudun susivuosina”. Varhaisin löytämäni lähde, jossa termi ”susivuodet” esiintyy, on toimittaja Uno Godenhjelmin vuonna 1891 julkaistu muistelmateos *Minnen från vargåren i Åbo län 1881–1882*.¹⁰ Godenhjelm laskee susivuodeksi myös vuoden 1882, jonka tammikuussa lapsia surmannut susipari ammuttiin.¹¹

Ajallisia ja maantieteellisiä rajauksia on Godenhjelmin teoksen julkaisun jälkeen venytetty useaan eri suuntaan. Esimerkiksi Pentti Mäensyrjä määrittelee tutkimuksessaan Varsinais-Suomen susivuosiksi vuodet 1877–1882, 30. kesäkuuta 1877 sattuneen lapsensurmatapauksen perusteella. Hän katsoo tapauksen aloittaneen Varsinais-Suomen susivuodet siitä huolimatta, ettei surma tapahtunut Varsinais-Suomessa, vaan Hämeenkyrössä, nykyisen Pirkanmaan alueella. Mäensyrjä laskee myös 25. tammikuuta 1879 sattuneen yhdeksänvuotiaan tytön kuoleman lukeutuvan samaan susisurmien tapahtumaketjuun.¹² Perinteisesti susivuosien ensimmäiseksi uhriksi on katsottu noin vuotta myöhemmin surmansa saanut Karl Hörnberg, jonka kuoleman jälkeen tihentyneet susisurmat määrittänevät Mäensyrjän mainitsemat kuolemat erillisiksi poikkeustapauksiksi.

Sekä historiantutkija Jouko Teperi että toimittaja Jouni Tikkanen ovat rajanneet omissa teoksissaan Varsinais-Suomen susisurmat perinteisemmin vuosien 1880–1881 välille, mutta koska esimerkiksi lokakuun 1880 ja toukokuun 1881 välisenä aikana yksikään lapsi ei kuollut susihyökkäyksissä,¹³ myös tämä rajaus on jaettavissa kahdeksi erillisten hyökkäysten sarjaksi. Lapsen päätyminen suden surmaamaksi ei ennen vuotta 1880 ollut tavatonta Varsinais-

⁹ Vilka 2008, 94–95.

¹⁰ Vapaasti suomennettuna ”*Muistoja susivuosilta Turun läänistä 1881–1882*”.

¹¹ esim. Tikkanen 2019, 148–153.

¹² Mäensyrjä 1974, 10.

¹³ Tikkanen 2019, 218.

Suomessa tai muualla maassa, mutta vuosien 1880–1881 tapahtumat ovat määrältään ja tiheydeltään selvä poikkeus aiempaan verrattuna.¹⁴ Lisäksi moderni valtamedia muistaa parhaiten juuri yleisesti hyväksyttynä tietona Varsinais-Suomen 22 susisurmaa, ja niiden viimeisen, uutisoinnissa ja yleisessä keskustelussa usein nimettömäksi jäävän uhrin yhä viimeisenä suden surmaamana suomalaisena.¹⁵

Olen itse laskenut vuosien 1880 ja 1881 lisäksi susivuodeksi myös vuoden 1882, sillä lapsia oletettavasti surmanneet sudet ammuttiin vasta saman vuoden tammikuussa.

Lähdemateriaalini sisältää kaikki *Sanomia Turusta* -lehden susiaiheiset julkaisut vuosien 1880—1882 ajalta, sillä vaikka susivuosien viimeinen uhri, viisivuotias Kalle Oskari Grönroos, sai surmansa marraskuun 7. päivänä 1881, tutkimukseni kannalta olennaisia ja kiinnostavia sanomalehtikirjoituksia julkaistiin vielä seuraavan vuoden aikana. Myös tammikuun 1880 ensimmäiset julkaisut ennen Karl Hörnbergin kuolemaa sisältyvät lähdeaineistooni, tosin ne eivät sisällä susiaiheisia kirjoituksia.

Susivuosisia käsittelevässä tutkimuskirjallisuudessa ja lehtidiskursseissa törmää usein termiin ”lastensurmat”, jolla viitataan susien surmaamiksi päätyneiden lasten kuolemiin. Termi ei ole yksiselitteinen. ”Lastensurmat” antaa ymmärtää, että kyseiset lapset on voinut surmata mikä tai kuka tahansa. Kontekstin kannalta kätevämpi termi on ”susisurmat”, sillä ”Varsinais-Suomen susisurmista” puhuttaessa voi yleistajuisesti ymmärtää, että termillä tarkoitetaan susien 1880-luvulla surmaamien lasten tapauksia. ”Susisurmat” on myös tulkinnanvarainen termi, sillä sen voi ymmärtää viittaavan surmattuihin susiin. Olen kuitenkin selvyuden vuoksi päättänyt käyttää tutkielmassani termiä ”susisurmat” viitatessani 22 suden surmaamaksi päätyneen lapsen tapauksiin. Vaikka susivuosien tapahtumia on hankala tiivistää käsitteeksi, koen ”susisurmien” tarjoavan aiheeseen perehtymättömälle ”lastensurmia” enemmän kosketuspintaa.

Modernissa historiantutkimuksessa yleisimmin esitetty tulkinta on, että Varsinais-Suomen susisurmien takana oli vain yksi susipari, naaras ja koiras. Tämän kaksipäisen lauman naaras oli se osapuoli, joka syyllistyi useimpiin, ellei jopa kaikkiin surmiin. Täyttä yksimielisyyttä suden identiteetistä ei ole koskaan saavutettu. Esimerkiksi Pentti Mäensyrjä esitti vuonna

¹⁴ Lappalainen 2005, 156–160.

¹⁵ Lähdesmäki 2020, 15.

1974, että näkemys yhdestä naarassudesta on virheellinen, sillä susivuosien aikana kaadettiin hänen mukaansa ainakin tusinan verran susia, joista mikä tahansa olisi saattanut käydä lapsen kimppuun.¹⁶ Susisurmia tutkinut Marko Auvinen on puolestaan päätenyt siihen lopputulokseen, että susia oli yhteensä kolme.¹⁷ Lapsia surmanneiden eläinten laji myös kyseenalaistettiin susivuosien aikana: tuolloin susi ja ilves sekoitettiin usein keskenään, eikä kahden suurpetolajin välistä biologista rajaa kaikissa tapauksissa tunnettu tai tunnistettu.¹⁸

Näitä vaihtoehtoisia näkemyksiä tuoreemmassa tutkimuksessaan Jouni Tikkanen esittää susivuosien surmien takana olleen yhden susiparin. Tämän tulkinnan taustalla on alussa esittämäni Karl Hörnbergin kuolema tammikuussa 1880 ja se että Hörnbergin naapuri näki talon pihalla kaksi sutta. Tikkanen ei usko laumaan kuuluneen muita kuin nämä kaksi yksilöä. Lisäksi räätäli Kaarle Halén oli aikaisempaan kesänä tappanut Nousiaisten pitäjässä yhdeksän sudenpentua, ja susien tyypillisen reviirikoon huomioon ottaen Tikkanen otaksuu, että kyse oli juuri Hörnbergin tappaneen susiparin pentueesta. Vuosien 1880–1881 susisurmat levittyvät kartalla yhden susireviirin kokoiselle alueelle siten, että Nousiaisten naapurikunta Mynämäki jää Tikkasen hahmotteleman reviirin keskelle.¹⁹

Tikkasen mukaan susiparin laumaan saattoi tammikuussa 1880 siis kuulua korkeintaan ”joku ylivuotinen pentu edellisvuosilta, jos sitäkään”.²⁰ Näin ollen Auvisen tulkintaa kolmesta sudesta ei voida varmuudella sulkea pois, sillä räätäli Halénin kynsistä oli kenties saattanut pelastua yksi onnekas sudenpentu. Olen omassa työssäni päättänyt noudattaa Tikkasen päätelmää, sillä aikalaiskuvausten ja nykytiedon valossa se on tulkinnoista luotettavin. Tapauksesta riippuen lapsen kimppuun hyökänneitä susia saatetaan aikalaislähteissä mainita olleen pääsääntöisesti yksi tai kaksi, enkä itse pidä nykytiedon valossa todennäköisenä sitä, että kaikki tai edes puolet Pentti Mäensyrjän mainitsemista susivuosien aikana kaadetuista susista olisivat syyllistyneet surmiin.

On helppoa ajatella, että suden täytyy 22 ihmislasta surmatakseen olla jollain tavalla sairas tai poikkeava. Jossain susivuosien ja nykypäivän välillä on kehittynyt sitkeä ja usein toistettu käsitys siitä, että lapsia saalistava susi olisi sairastanut raivotautia, vesikauhua tai jotain muuta

¹⁶ Mäensyrjä 1974, 10.

¹⁷ Auvinen 2016, 5.

¹⁸ esim. Lähdesmäki 2025, 66; Tikkanen 2019, 104–107.

¹⁹ Tikkanen 2019, 20–21; 43.

²⁰ Tikkanen 2019, 21.

sen käyttäytymiseen vaikuttavaa sairautta. Esimerkiksi Erkki Pulliainen siteerasi vuonna 1974 Heikki Suomuksen pohdintoja lapsia surmanneen suden terveydentilasta: ”Kokemus monista muistakin ihmiselle vaarallisista petoeläinyksilöistä on ollut se, että eläimet, jotka vastoin lajinsa normaalia käyttäytymiskaavaa ovat muuttuneet ihmiselle vaarallisiksi, ovat olleet jossakin suhteessa vammaisia”.²¹ Teppo Korhonen, Pentti Mäensyrjä ja käytännössä kaikki viime vuosikymmenten aikana susivuosiin perehtyneet tutkijat kiistävät susien olleen millään tavoin sairaita.²² Pulliainen ei itsekään usko tautiteoriaan, sillä uhrinsa viimeistään kaksi viikkoa tartunnasta tappavasta raivotaudista kärsinyt susipari ei olisi voinut surmata lapsia lähes kahden kokonaisen vuoden pituisena aikana.²³ Sen sijaan hän ehdottaa, että Varsinais-Suomen aluetta saattoi 1880-luvun lopulla piinata paikallinen vesikauhuepidemia, joka sai useamman suden käymään lasten kimppuun.²⁴

Tautiteorian sijaan nykytiede on tarjonnut toisenlaisia selityksiä sille, mikä sai varsinaissuomalaisen susiparin saalistamaan ihmislapsia. Jouni Tikkanen esittää, että suomalainen susi oli tuolloin niin uhanalainen eläin, etteivät Varsinais-Suomen lapsia surmanneet sudet koskaan ehtineet oppia lajinsa tapoja laumansa aikuisilta: ”—Turun seudun sudet eivät saaneet siirrettyä susipolvelta toiselle sitä perimään painettua tietoa, joka sopeutti ne tietynlaiseen ympäristöön, eivätkä sitä oppia ja nuhdetta, jota vanhat viisaudellaan olisivat voineet antaa pennuille.”²⁵ Urossuden täytetyn ruhon perusteella tehdyt geneettiset tutkimukset ovat osoittaneet sen olevan perimältään puhdas susi. Sen kumppanina toimineen naarassuden nahasta valmistettu turkki ei ole säilynyt tähän päivään asti, eivätkä samankaltaiset DNA-testit ole sen tapauksessa mahdollisia. Tällöin avoimeksi mahdollisuudeksi jää myös se, että susiparin naaras oli perimältään koiran ja suden jälkeläinen eli niin kutsuttu koirasusi, joka ei välttämättä olisi yhtä ihmisarka kuin luonnonvaraiset sudet.²⁶

Koiran ja suden risteytyessä jälkeläisen perimä saattaa suosia myös muita puhdasveriselle sudelle epätyypillisiä käyttäytymismalleja, joiden seurauksena esimerkiksi sen reviiirikäyttäytyminen voi kokonaan muuttua.²⁷ Valtaosa vuosien 1880–1881

²¹ Pulliainen 1974, 78.

²² esim. Korhonen 2020, 343; Mäensyrjä 1974, 17–19.

²³ Mäensyrjä 1974, 19; Pulliainen 1974, 79.

²⁴ Pulliainen 1974, 79.

²⁵ Tikkanen 2019, 88–89.

²⁶ Tikkanen 2019, 192–196.

²⁷ Granlund 2017, 25.

varsinaissuomalaisista susisurmista sijoittuu kartalla yhteen, suurin piirtein tavallisen susireviirin kokoiseen ryppääseen, mutta normaalista poikkeava reviirikäyttäytyminen saattaa selittää ryppään ulkopuolelle jäävät yksittäiset poikkeustapaukset. Esimerkiksi susivuosien seitsemäs uhri, neljävuotias Ida Karolina Eufrosynentytär kuoli lokakuussa 1880 kotikunnassaan Paimiossa, joka sijaitsee kaukana muista susisurmapaikoista. Muutamaa viikkoa myöhemmin myös Halikossa raportoitiin kaksi susihyökkäystä, joista kumpikaan ei tosin koitunut uhrin kohtaloksi.²⁸ Näin ollen on epäselvää, ovatko muiden Varsinais-Suomen tapausten sudet myös Paimion surman takana vai kuuluiko maakunnan itäisemmät alueet Halikkoa myöten toisen susilauman reviiriin.

Kenties yksinkertaisin tapa selittää Varsinais-Suomen susisurmat on susien olosuhteellinen tottuminen eli habituaatio.²⁹ Suomen alueella liikkui 1800-luvun lopulla vain niukasti sudelle tyypillisiä saaliseläimiä; hirvi ja metsäpeura olivat käytännössä katsoen metsästetty maasta sukupuuttoon, ja pienriistan lisäksi suden ainoat saaliseläimet olivat hevonen, sika, vuohi, lammas, nauta ja muu karja sekä perinteisimmät lemmikkieläimet kissa ja koira.³⁰ Ihmiskasutuksen lähelle uskaltautuminen ja ihmiskontaktin kautta opitut kokemukset osoittivat nälän rohkaisemalle sudelle, että aikuisen ihmisen sijaan ihmislapsi on kelpo saalis siinä missä muutkin eläimet.³¹ Jo susivuosien ensimmäisen uhrin Karl Hörnbergin kuolemasta uutisoiva teksti varoitti, että ihmislihaa kerran maistettuaan on susi päässyt peruttamattomasti sen makuun.³² Nykyään tiedetään, että sille päälle sattuessaan opportunistinen susi saattaa kokeilla onneaan uuden saaliseläimen kanssa, eikä epäröi jatkaa todettuaan kokeilunsa toimivaksi ratkaisuksi.³³ On jopa mahdollista, että joko toinen tai molemmat lapsia surmanneista susista olisi varhaisessa pentuiässä elänyt tai syntynyt ihmisten huostassa, jolloin sen ihmisarkuus olisi kadonnut perinnöllisyyden tai aikuisiän kokemusten sijaan jo elinkaaren varhaisessa vaiheessa. Varakkaassa kartanossa pidetty susi tai sudenpentu ei esiteollisessa Suomessa ollut ainakaan ennenkuulumaton lemmikki.³⁴ Kyseessä ei kuitenkaan ole akateemisesti vakavasti otettava teoria, ja viitteettömänä se on saanut oman osansa vastustusta.³⁵

²⁸ Tikkanen 2019, 85–86.

²⁹ Tikkanen 2019, 196.

³⁰ Tikkanen 2019, 40.

³¹ esim. Korhonen 2020, 338; Mäensyrjä 1974, 19.

³² ST 24.1.1880, 2.

³³ Granlund 2017, 17.

³⁴ Pulliainen 1974, 78.

³⁵ esim. Mäensyrjä 1974, 32.

Suden asema suomalaisessa yhteiskunnassa ja julkisessa diskurssissa on niin tulenarka, että näin tarpeelliseksi olla mahdollisimman läpinäkyvä taustoittaessani tutkimieni sanomalehtiotteiden käsittelemiä eläimiä. Tutkimuksessa käsiteltävien eläinten mahdollisimman tarkka määrittely on tärkeää, ellei jopa ehdotonta. Vaikka lapsia surmanneiden yksilöiden määrä, lajipuhkaus, terveydentila tai niiden reviiirin koko eivät ole oman tutkimuskysymykseni kannalta kovin olennaisia, nämä seikat ja niiden kuvaaminen ovat susikeskustelun historiaa käsiteltäessä keskeisiä yksityiskohtia. Jouni Tikkanen muotoilee asian hyvin:

”Kyse on siitä, millaisen sävyn koko Suomen susien historia saa, sitä kun on katsottu paljon Turun seudun lapsensurmien kautta. -- ... on kyse siitä, voiko sutta lajina syyttää ihmisen surmaamisesta, ja kertovatko 1880-luvun tapaukset näin ollen myös meidän aikamme susista.”³⁶

1.2 Lähdeaineisto, teoreettinen viitekehys ja metodi

Pääasiallisina alkuperäislähteinäni toimivat ne *Sanomia Turusta* -lehden numerot, jotka on julkaistu tutkielmani ajallisen rajauksen puitteissa. Toimintansa vuonna 1850 aloittaneesta *Sanomia Turusta* -lehdestä kasvoi 1860-luvulla läntisen Suomen maaseudun luetuin julkaisu, jonka levikki oli vuosien 1880 ja 1881 aikana 3350–3640 suomalaistaloutta. Susivuosien aikana *Sanomia Turusta* ilmestyi verrattain tiuhaan tahtiin: kolmesti viikossa vuosien 1880–1881 aikana ja neljästi viikossa vuonna 1882, jolloin susisurmat olivat vielä polttava puheenaihe.³⁷ *Sanomia Turusta* seurasi susivuosien tapahtumia ja niiden aikana käytyä yhteiskunnallista keskustelua aktiivisesti ja pystyi päivittämään lukijoitaan susitulanteen viimeisimmistä käänteistä melko tuoreeltaan.

Susisurmien ensimmäisen uhrin Karl Hörnbergin ja niiden viimeisen uhrin Kalle Grönroosin kuolemien välisenä aikana *Sanomia Turusta* ilmestyi yhteensä 275 kertaa. Tämän ajanjakson julkaisuista noin 150 lehden numeroa sisältää joko susisurmia tai susipolitiikkaa käsitteleviä tekstejä. 1.1.1880–31.12.1882 välisenä aikana lehdessä julkaistiin yhteensä 293 tutkimusaiheeni kannalta merkittävää susiaiheita tekstiä, joista lähdeaineistoni muodostuu.

³⁶ Tikkanen 2019, 196–197.

³⁷ Tommila (toim.) 1988a, 347–349.

Ajallinen rajaukseni alkaa ennen susisurmien ensimmäisen uhrin Hörnbergin kuolemaa ja päättyy niiden viimeisen uhrin Grönroosin kuoleman jälkeen, jotta syntyisi tarpeellinen kuva susiuutisoinnin tilanteesta sekä susivuosisia edeltäneeltä että niitä seuranneelta ajalta.

Historiantutkija Päiviö Tommilan toimittaman teoksen *Suomen lehdistön historia 6. Hakuteos Kotokulma – Savon Lehti. Sanoma- ja paikallislehdistö 1771–1985* (1988) mukaan *Sanomia Turusta* ”ei ollut jyrkän poliittinen, vaikkakin suomenmielinen”. Lehden tilaajalukujen lasku 1870-luvulta eteenpäin johtui sen neutraalista, varovaisen epäpoliittisesta sävystä, sillä kansallisaatteen ja kielitaistelun aikana kantaa ottamaton lehti ei ollut omiaan houkuttelemaan lukijoita.³⁸ Objektiivinen näkökanta susivuosisien tapahtumiin osoittautui tutkimukseni kannalta kuitenkin otolliseksi, sillä tutkimuskysymyksiin liittymättömät poliittiset lataukset olivat lehden sivuilla vain harvinainen hidaste. *Sanomia Turusta* saattoi pitkälti sivuttaa suuren mittakaavan politiikan, mutta susiasioista vastaavia hallintoelimiä ja paikallis päättäjiä kritisoitiin runsaasti muun muassa saamattomuudesta, laiskuudesta ja välinpitämättömyydestä.

Olen tutkimustyössäni käyttänyt Kansallisarkiston digitoitua kokoelmaa *Sanomia Turusta* -lehden numeroista. Digitoidun lähdemateriaalin tekstihaku tunnistaa hakusanan syötettäessä myös kyseisen sanan taivutusmuodot, joten lähtökohtaisena hakusanani on toiminut yksinkertaisesti ”susi” sen sijaan, että olisin joutunut erikseen syöttämään hakukenttään sanat ”suden”, ”sutta”, ”susia”, ”sudet”, ja niin edelleen. Kansalliskirjaston palvelu on varmasti tunnistanut lähes jokaisen kerran, kun sana ”susi” on tutkielman ajallisen rajauksen puitteissa esiintynyt *Sanomia Turusta* -lehdessä, mutta muutama uutinen on saattanut mennä siltä myös sivu suun. Kerätyn ja tutkimuskysymyksen kannalta olennaisen lähdemateriaalin määrä on niin runsas, että sen pohjalta on varmasti muodostettavissa kattava käsitys susivuosisien aikaisesta susiuutisoinnista ja sen keskeisistä piirteistä.

Vaikka tutkimukseni kohteena on varsinaissuomalainen sanomalehti, olen päättänyt sisällyttää tutkielmaan kaikkia Suomen kuntia käsittelevät uutiset ja tekstit. Jos lehdessä on esimerkiksi uutisoitu suden hyökänneen karjan kimppuun Tampereella, olen sisällyttänyt tekstin lähdekorpukseeni. Maantieteellisestä alkuperästä huolimatta koko maan susiuutiset vuosilta 1880–1882 kantavat Varsinais-Suomen susisurmien varjoa, ja nimenomaan

³⁸ Tommila (toim.) 1988a, 347.

Varsinais-Suomen tapahtumat ovat vaikuttaneet niissä esiintyviin sanavalintoihin ja sävyihin. Joissain tapauksissa kaukana susisurmien alueesta tapahtuneista susihavainnoista tai -kohtaamisista ei olisi edes raportoitu, jolleivät Varsinais-Suomen tapahtumat olisi nostattaneet niin suurta mediakohua. Satunnaisesti esiintyviä ulkomaalaisia susiraportteja en ole käyttänyt työssäni.

Lehdistö oli uutisoinnin suhteen 1880-luvulla melko homogeeninen. Samoja uutistekstejä kierrätettiin lehdestä toiseen sanasta sanaan siteeraten, toisesta sanomalehdestä saatujen tietojen pohjalta kirjoittaen tai parhaassa tapauksessa lisäten tekstiin sellaista tietoa, joihin muilla sanomalehdillä ei ollut pääsyä tai joka ei ollut vielä tullut ilmi.³⁹ Sävyltään neutraali ja asiallinen *Sanomia Turusta* pyrki vetoamaan mahdollisimman suureen yleisöön, mutta pienemmät julkaisut kerryttivät lukijakuntiaan lähinnä käsittelemillään aihealueilla tai edustamallaan poliittisilla kannoilla. Keskityn tutkielmassani vain *Sanomia Turusta* -lehteen, sillä tutkimuskysymykseni perustuu pitkälti uutisointiin liittyviin teemoihin, ja susiasenteiden vertailu eri puolille poliittista tai yhteiskunnallista kirjoa sijoittuvien sanomalehtien sivuilla vaatisi täysin oman tutkielmansa tutkimuskysymyksineen. *Sanomia Turusta* valikoitui luontuvaksi lähdeaineistoksi nimenomaan objektiivisuutensa ja suuren lukijakuntansa takia.

Tutkielmani edustaa eläintutkimuksen ja lehdistötutkimuksen tutkimusperinteitä. Eläintutkimus on määritelty eläinten kulttuurillista ja yhteiskunnallista asemaa kartoittavaksi yleistieteelliseksi tutkimusalaksi.⁴⁰ Toisin kuin radikaalimpaa tutkimusperinnettä edustava kriittinen eläintutkimus, perinteisellä humanistisella eläintutkimuksella ei ole omaa tutkimuskohdettaan koskevaa moraalista tai poliittista arvoperustaa.⁴¹ Tutkielman teoreettinen viitekehys pohjautuu diskurssianalyysiin. Diskurssianalyysi on kielenkäyttöä tulkitseva analyysin muoto, jonka avulla pyritään tutkimaan tutkimusaineistossa käytetyn kielen perimmäisiä merkityksiä ja pyrkimyksiä.⁴² Näin ollen diskurssianalyysin periaatteet tukevat tutkielmani tutkimuskysymysten analyysiä.

Analysoin lähdeaineistoani lähiluvun kautta. Lähdeaineistonani toimivista sanomalehtiteksteistä paljastuu mielenkiintoisia nyansseja ja yksityiskohtia lähiluvun

³⁹ Lappalainen 2005, 16.

⁴⁰ Aaltola & Keto (toim.) 2015, 12.

⁴¹ Aaltola & Wahlberg (toim.) 2020, 10–11.

⁴² Pälli & Lillqvist 2020, 374.

mahdollistaman tarkan analyysin avulla. Etenkin monien mielipidekirjoitusten kohdalla on mahdollista tulkita kirjoittajan todellista asennetta monesta eri lähtökohdasta, jolloin rivien välistä on luettavissa usein esimerkiksi huvittuneisuutta, ärtyneisyyttä tai aitoa epätoivoa. Lähiluvun kautta on mahdollista paljastaa tekstin kirjoittajan perimmäinen syy sen kirjoittamiselle: sanomalehtikirjoitus voi vedota, kritisoida, varoittaa, ärsyttää, vaikuttaa, pelotella, informoida, yllyttää, vaatia tai jopa hauskuttaa. Sanomalehtiteksteistä koostuvan tutkimusaineiston lähestyminen analysoivan lähiluvun kautta tuntuu loogisimmalta ja asianmukaisimmalta vaihtoehdolta.

1.3 Aiempi tutkimus, kirjallisuus ja tutkimusperinne

Suomalaisen suden ja ihmisen välistä suhdetta on tutkimuskirjallisuudessa käsitelty laajalti. Historiantutkija Heta Lähdesmäen väitöskirja *Susien paikat. Ihminen ja susi 1900-luvun Suomessa* (2020) tarkastelee pitkälti 1880-luvun tapahtumien varjoon jäänyttä 1900-luvun susihistoriaa ja susiasenteita Suomessa. Leena Vilkkä taas perehtyy teoksessaan *Susi luonnossa ja kulttuurissa* (2008) suden esittämisen tapoihin kirjallisuudessa, saduissa, kansanperinteessä ja muissa kulttuurintuotteissa ja tutkii niiden vaikutusta moderniin luonnonsuojeluun ja sen pyrkimyksiin. Teoksessa *Karhuverkosta susipantaan. Karhun ja suden pyynti keskiajalta 2000-luvulle* (2020) Teppo Korhonen sivuaa susi-ihmis-suhteen väkivaltaisempaa puolta ja tuo esille tapoja, joilla suurpetoja on maassamme historiallisesti kaadettu. Suden ja ihmisen välistä suhdetta on yleisimmin tarkasteltu susien surmaamien ihmisten kautta. Antti Lappalaisen teos *Suden jäljet* (2005) on kattava katsaus Suomessa ihmisiä surmanneiden susien historiaan aina 1600-luvulta eteenpäin. Lappalainen on koonnut teokseensa kaikki aikalaislähteistä löytämänsä susisurmat, joita kertyi 1600- ja 1800-lukujen väliseltä ajalta loppujen lopuksi yhteensä 193 kappaletta⁴³. Surmien todellinen luku on hänen mukaansa mitä todennäköisemmin kirjattuja tapauksia suurempi.⁴⁴

Vaikka Varsinais-Suomen susivuodet tuntuvat olleen hyvin keskeinen osa modernin suomalaisen susikäsitteilyn muodostumista, susisurmia on tutkimuskirjallisuudessa käsitelty yllättävän vähän. Valtaosa aihetta käsittelevästä tai sivuavasta kirjallisuudesta on yleistajuista tietokirjallisuutta, joiden kirjoittajat ovat usein aiheesta kiinnostuneita toimittajia tai

⁴³ Lappalainen 2005, 5.

⁴⁴ Lappalainen 2005, 14.

harrastelijatutkijoita. Toimittaja Pentti Mäensyrjä käsittelee 1900-luvun susitilanteen lisäksi myös Varsinais-Suomen susisurmia teoksessaan *Hukka huutaa* (1974). Tutkija Jouko Teperin teoksessa *Sudet Suomen rintamaiden ihmisten uhkana 1800-luvulla* (1977) susivuodet ovat niin ikään keskeisessä asemassa. Varsinais-Suomen surmille on omistettu oma lukunsa myös esimerkiksi opetusneuvos Antti Lappalaisen teoksessa *Suden jäljet* (2005) nimellä ”Suuri susikriisi”.

Muutama sutta yleisellä tasolla käsittelevä eläintieteellinen teos sivuaa susivuosien aikaisia tapahtumia lyhyissä suden ja ihmisen kanssaeloa tarkastelevissa alaluvuissa. Esimerkiksi biologi Mervi Laaksosen teos *Susi* (2013) sisältää suomalaisten susisurmien historiaa käsittelevän tiiviin katsauksen, joka pohjautuu pitkälti Antti Lappalaisen tutkimustuloksiin. Susiin erikoistuneiden biologisten L. David Mechin ja Luigi Boitanin toimittama niin ikään eläintieteellinen teos *Wolves. Behavior, Ecology, and Conservation* (2003) sisältää luvun suden ja ihmisen välisestä suhteesta, jossa Varsinais-Suomen surmat saavat lyhyen maininnan.

Tutkimuksen keskeisenä lähdeiteoksena toimiva Jouni Tikkasen *Lauma. 1880-luvun lastensurmat ja susiviha Suomessa* (2019) on kirjoitustyön aikana tuorein ja kattavin susivuosien tapahtumia ja niiden seurauksia käsittelevä teos. Koulutukseltaan Tikkanen on biologi, ja ensimmäiseksi historiantutkimusta edustavaksi julkaisuksi laskettavassa teoksessaan hän on valinnut selkeän posthumanistisen lähestymistavan, jossa susi näyttäytyy toimivana tekijänä eikä mielettömänä luonnonkappaleena, jona se on perinteisesti kuvattu. Tikkanen pyrkii muodostamaan eheän ja nykytieteen valossa vedenpitävän narratiivin susivuosien tapahtumista myös susien näkökulmasta tekemällä johtopäätöksiä ja spekuloiden Varsinais-Suomen susiparin mahdollisia liikkeitä sekä luonnontieteen että aikalaislähteiden pohjalta. Luonnontieteellinen lähestymistapa tuo perinteisesti historiantutkimuksen käsittelemän tutkimusaiheen tarkasteluun kaivattua poikkitieteellisyyttä.

Sähköisen lähdeaineiston puolella antoisaksi tiedonlähteeksi osoittautui kulttuurialalla toimivan kuvataiteilija Marko Auvisen ylläpitämä internet-sivusto *Tappajasusi*.⁴⁵ Sivusto saa nimensä Auvisen vuonna 2006 julkaistulta aineistodokumenttielokuvasta, jota varten kerätystä lähdemateriaalista se pitkälti koostuu. Sivustolleen Auvinen on ladannut muun muassa kartan

⁴⁵ <https://www.tappajasusi.com>

susivuosien susisurmista ja jopa valokuvat surmapaikoista koordinaatteineen. Auvisen teos *Varsinais-Suomen lastensurmat* (2016) kerää yksiin kansiin keskeisiä sanomalehtikirjoituksia susivuosien tapahtumista.

Puhtaasti susisurmia ja -asenteita käsittelevälle uutisoinnille omistettua historiallista tutkimusta ei akateemisella kentällä toistaiseksi ole julkaistu, mutta aihetta on sivuttu muutamassa susisurmia laajempaan teemana tarkastelevassa työssä. Antti Lappalainen käyttää oman teoksensa lähteinä historiallisia susiuutisia ja johdannossaan tarkastelee niitä lähdekriittisestä näkökulmasta. Lappalainen ei esimerkiksi ole käyttänyt tutkimuksessaan sellaisia susisurmia käsitteleviä uutiskirjoituksia, joiden esittämiä väitteitä hän ei ole voinut todentaa kirkonkirjojen sivuilta. Hän toteaa myös, etteivät läheskään kaikki maalaispitäjien sattumat ylittäneet sanomalehtien koko 1800-luvun ajan verrattain korkeina pysyneitä uutiskynnyksiä. Lisäksi lähes poikkeuksetta kaupungeissa laaditut ja painetut sanomalehdet julkaisivat tekstejään 1800-luvulla pitkälti kirjeenvaihtajien avustuksella: ”jos uhanalaisella susiseudulla ei ollut avustavaa kynäniekkaa, tapahtumat jäivät pimentoon”. Lappalainen toteaa, että ”viimeistään vuonna 1880” susien ja muiden petojen tekemät surmatyöt on dokumentoitu lehdistössä niin tarkkaan, että ne ovat väistämättä päätyneet ainakin yhden julkaisun sivuille.⁴⁶

Historiantutkimuksen kentällä etenkin Päiviö Tommila on perehtynyt suomalaiseen lehdistö- ja sanomalehtihistoriaan ja sen tutkimukseen. Tommilan teoksista *Suomen lehdistön historia* -sarjan (1988) osat sekä journalistiikan professori Raimo Salokankaan kanssa kirjoitettu *Sanomia kaikille. Suomen lehdistön historia* (1998) toimivat tutkielman keskeisinä lehdistöhistoriallisina teoreettisina lähteinä. Sanoma- ja aikakauslehdet toimivat alkuperäislähteinä teoksessa *Suomalaisten lajien historiallinen kartasto* (2025). Teoksen susia käsittelevän luvun kirjoittajat löysivät vuosina 1800—1969 julkaistusta suomenkielisistä sanomalehdistä yhteensä yli 300 000 ”susi”-sanon sisältävää tekstiä. Näistä otteista yli 6200 käsitteli erinäisiä susihavaintoja.⁴⁷ Kirjoittajat, joihin kuuluvat myös muuta tutkimusaiheeni kannalta olennaisia tutkimusta tehneet Otto Latva ja Heta Lähdesmäki, kartoittavat suden historiallista esiintymistä Suomessa aina 1960-luvun loppuun asti nimenomaan

⁴⁶ Lappalainen 2005, 15—16.

⁴⁷ Lähdesmäki et al. 2025, 66.

lehtikirjoitusten avulla. Teoksen susiaiheinen luku edustaa tutkielmani tuoreinta susivuosi- ja susiuutisoitua käsittelevää lähdekirjallisuutta.

Susi on modernin suomalaisen luontokeskustelun kiistellyimpiä aiheita, minkä vuoksi kriittinen suhtautuminen aihetta käsittelevään tutkimuskirjallisuuteen onkin korostunut tutkimustyöni edetessä. Susikiistojen molemmilla puolilla äänekkäimmässä asemassa ovat ne, joilla on vahvoja henkilökohtaisia tunteita suuntaan tai toiseen. Parhaiten tämä näkyy mediassa esitettävien puhevuorojen kautta, mutta myös lähtökohtaisesti objektiiviseksi tarkoitettu kirjallisuus on joiltain osin joutunut susikysymysten mielipidejakauman uhriksi. Otto Latva ja Heta Lähdesmäki kirjoittavat suomalaisen susihistoriankirjoituksen kärsivän muun muassa kontekstualisoinnin ja lähdekritiikin puutteesta.⁴⁸ Moni sutta ja etenkin suden ja ihmisen välistä suhdetta käsittelevä teos on saanut alkunsa joko susikeskusteluun liittyvien väitteiden kumoamiseen tai päinvastoin niiden vahvistamiseen tähtäävistä pyrkimyksistä.

Hyvä esimerkki susivastaisesta kirjallisuudesta on jo mainittu Pentti Mäensyrjän *Hukka huutaa*. Teoksen loppupuolella, luvussa ”Se on venäläistä rulettia jos sutta pitää vaarattomana”, Mäensyrjän siihen asti kohtalaisen objektiivinen kirjoitustapa alkaa sävyllään muistuttaa susivuosi- aikaisia mielipidekirjoituksia. Hän kuvailee luonnonsuojelua aivopesuksi ja kirjoittaa seuraavasti:

”Nykyisin on suurta muotia olla ympäristön ja luonnon suojelija. Ihmiset näyttävät olevan olemassa vain siksi, että he suojelevat. Ja suojeluteemoja puolestaan on niin paljon, että joskus tuntuu siltä, että suojellaan vain suojelun vuoksi. Tähän käsitykseen tulee kun seuraa sitä valtavaa informaation määrää, jota työnnetään eetterin kautta ja jota pusketaan asuntoihin postiluukuista.

--

Vielä kerran palaankin tuohon alkuteemaani: suhtaudun suteen kuin venäläiseen rulettiin. Kyllä sitä juuri ja juuri sivusta katselee – mutta pelaamiseen ei ole pienintäkään halua. En ylltyä ketään muitakaan luottamaan

⁴⁸ Latva & Lähdesmäki 2020, 29.

suteen ja siten pelaamaan jonkinmoista uhkapeliä. Senhän kieltää meillä jo lakikin.”⁴⁹

Susia ja susivuosia käsittelevästä kirjallisuudesta löytyy myös puhtaasti susimyönteistä aineistoa. Esimerkiksi Leena Vilkkä toteaa teoksensa esipuheessa suoraan, että hänen tavoitteenaan on ”tuottaa myönteistä susikuvaa ja siten edistää suden suojelua”.⁵⁰ Myös lähes neljännesvuosisadan Vihreän eduskuntaryhmän kansanedustajana toiminut Erkki Pulliainen on sekä julkisuudessa että tuottamassaan kirjallisuudessa puhunut suden ja sen suojelun puolesta niin runsaasti, että ansaitsi kansan suussa lisänimen ”Susi”-Pulliainen. Pulliaisen tutkimusaiheeni kannalta keskeisiä teoksia ovat muun muassa *Susihukka* (2013) ja *Suomalainen susi* (2019).

Vaikka monessa susia ja susivuosia käsittelevässä teoksessa on siis selvä subjektiivinen sävy, olen välttänyt niiden luomia ideologisia asenteita omassa kirjoitustyössäni. Siitä huolimatta erityisen tarkka lähdekritiikki on valitsemaani tutkimusaiheeseen perehdyttäessä tärkeää. Koen suuntaan tai toiseen argumentoivan tutkimuskirjallisuuden olleen jopa myönteinen lisä omaan tutkimukseeni, sillä niiden esille tuomat näkökannat ovat kiintoisaa aineistoa tarkasteltaessa susihistorian vaikutusta nykypäivän susiasenteisiin. Susivastaisia alasävyjä kantava kirjallisuus pyrkii usein aseistamaan vuosien 1880–1881 tapahtumat ja osoittamaan sen, että historia voi aina toistua uudelleen, ellei siitä oteta oppia. Asialähteikseni olen valinnut yleistajuisen kirjallisuuden sijaan vain objektiivista tiedettä edustavaa tutkimusta.

⁴⁹ Mäensyrjä 1974, 294–306.

⁵⁰ Viikka 2008, 11.

2 Kirjoitukset uhista ja toimenpiteistä

2.1 Tekstien tyypillisiä piirteitä

Varsinais-Suomen sosisurmien nouseminen valtakunnan suurimmaksi uutisaiheeksi ei ollut pelkästään traagisten tapahtumien ansiota, vaan juuri oikeanlaisilla olosuhteilla 1880-luvun alussa oli siinä iso rooli. Susien aiheuttamat ihmisvahingot olivat Varsinais-Suomessa harvinainen mutta ei ennenkuulumaton ilmiö. Ennen vuotta 1880 sudet olivat Antti Lappalaisen mukaan surmanneet maakunnassa ja sen liepeillä vain neljä ihmistä 1600-luvulta lähtien.⁵¹ 1800-luvun jälkipuolella, nationalistisen ilmapiirin vallitessa, suomalainen lehdistö nähtiin kansakunnan äänitorvena ja yleisen mielipiteen ilmaisijana. Päiviö Tommila ja journalistiikan professori Raimo Salokangas kuvailevat ”yleisen mielipiteen” käsitteen syntyneen Suomessa nimenomaan 1850-luvulla fennomaanisen sanomalehdistön myötä. 1800-luvun jälkipuolella tapahtunut kasvu yhteiskuntaelämän politisoitumisessa on heidän mukaansa osatekijä sanomalehtilevikin kasvuun.⁵²

Lappalainen esittää, että sanomalehdistön jatkuva reportaasi susitilanteesta ja sosisurmista lietsoi entisestään pelkoa ja levottomuutta lehtien lukijoissa.⁵³ Tämä käy ilmi myös monesta susivuosien aikaisesta mielipidekirjoituksesta, joissa Varsinais-Suomen tapahtumien eskaloituessa huolestuneet paikalliset vaativat esivallalta yhä järeämpiä toimenpiteitä käsistä karkaavaa susitilannetta rauhoittamaan. Lähdeaineistona käytettyjen sanomalehtitekstien lisäksi monet muut sutta käsittelevät historialliset aineistot lähestyvät aihettaan lähes poikkeuksetta konfliktilähtöisesti. Esimerkiksi kirkonkirjoissa susia on saatettu syyttää kuolemantapauksista ja katoamisista, joita ei todellisuudessa ollut kokonaan tutkittu tai joiden todelliset syyt koettiin liian häpeällisiksi myönnettäviksi.⁵⁴

Suden ja ihmisen tai inhimillisyyden välinen vastakkainasettelu on toistuva ilmiö myös *Sanomia Turussa* -lehden susiaiheisissa kirjoituksissa. Lähdeaineiston esittämät kuvaukset susista ja niiden toiminnasta ovat tästä johtuen jossain määrin kärjistettyjä ja vääristyneitä. Julkaisusta toiseen kiertävät sanomalehtitekstit pitävät varmasti sisällään epätosia yksityiskohtia, vaikka niissä kuvatut tapahtumat pääpiirteittäin noudattaisivatkin todellisten

⁵¹ Lappalainen 2005, 79.

⁵² Tommila & Salokangas 1998, 43; 78.

⁵³ Lappalainen 2005, 81.

⁵⁴ Latva & Lähdesmäki 2020, 26.

tapahtumien kaavaa. Suden kohtaamista kuvaavassa lehtikirjoituksessa tapahtumien liioittelu on ollut sanomalehdelle jopa hyvästä, sillä pelko ja viha kiinnostavat lukijoita enemmän kuin rauhanomaiset havainnot. Lehdistön esittämät susikuvaukset äityivät toisinaan niin villeiksi, että kaksikymmentä vuotta susivuosien jälkeen uutisoinnin lietsoman susipelon kirjoitettiin olevan lapsille itse susia haitallisempaa.⁵⁵ Rauhalliset kohtaamiset suden kanssa eivät ylittäneet uutiskynnystä, lukemattomista ihmisistä vierastaneista yksilöistä puhumattakaan. Sanomalehtikirjoitukset eivät paljasta 1800-luvun lopun susikäsitteiden kokonaisuutta, vaan avoimeen diskurssiin osallistuneiden henkilöiden julkisen ulosannin.⁵⁶

Useat uhrin kuolemaan johtaneet susihyökkäykset susivuosilta sekä niitä edeltäneeltä ajalta noudattavat suurin piirtein samaa kaavaa. Susi löytää tiensä ihmisasukseen luo ja hyökkää lapsen kimppuun. Aikuiset saavat kuulla tapahtuneesta ja lähtevät suden perään. Eläimen jälkiä seurattuaan he saattavat lopulta löytää lapsen ruumiin, mutta mitä todennäköisemmin jäljellä on enää vain ruumiinosia tai vaatekappaleita. Pentti Mäensyrjä kutsuu tätä tapahtumasarjaa ”Punahilkka, susi ja metsästäjä” -asetelmaksi.⁵⁷ Jotkin susivuosien aikaisista susisurmista tiedottavat lehti uutiset ovat hyvinkin lyhyitä, joskus vain muutaman lauseen pituisia raportteja, mutta perusteellisemmissä teksteissä saatetaan kuvailla koko Mäensyrjän esittämä kaava yksityiskohtaisesti selostaen. *Sanomia Turusta* -lehdessä mainitaan useimpien Varsinais-Suomen susivuosien uhrin kohdalla uhrin nimi ja ikä, joissain tapauksissa jopa uhrin kotitalo, mutta yksityiskohtien määrä vaihtelee. Susisurmista kertovien uutisten lisäksi *Sanomia Turusta* -lehdessä raportoitiin lasten ja yllättävän usein myös aikuisten ihmisten kimppuun käyneistä susista ympäri maata. ”Läheltä piti” -tilanteita löytyy lehden sivuilta useita vuosien 1880–1882 aikana, ja monelta uhrilta vältyttiin susivuosien aikana vain täpärästi. Tällaisissa tapauksissa suden hyökkäyksen aiheuttama vaaratilanne raukesi usein aikuisen rientäessä paikalle.

Uutistekstejä tähdellisemmäksi lähdeaineistoksi muodostuivat *Sanomia Turusta* -lehden useat maaseutukirjeet, jotka yleistyivät lehdistöissä 1840-luvulta lähtien.⁵⁸ Vuonna 1847 perustettu *Suometar*-lehti värväsi maaseudulta ja pienemmissä määrin myös kaupungeista kirjeenvaihtajia raportoimaan lehdelle oman kotikuntansa tapahtumista. Tarkoituksena oli

⁵⁵ Lähdesmäki et al. 2025, 69–70.

⁵⁶ Latva & Lähdesmäki 2020, 26–27.

⁵⁷ Mäensyrjä 1974, 9–10.

⁵⁸ Tommila & Salokangas 1998, 37.

suomalaisuusaatteen nimissä toimia valtakunnallisena ja kokonaisvaltaisena sanansaattajana. *Suomettaren* perustaja ja ensimmäinen päätoimittaja Paavo Tikkanen totesi, että lehteä toimitti ”koko Suomen kansa”. Autonomisen Suomen syrjäisempiinkin nurkkiin ylettyvän kirjeenvaihtoverkoston rakentaminen oli *Suomettaren* käyttöön ottama käytäntö, jonka myös muiden sanomalehtien toimitukset ottivat pian käyttöön. 1800-luvun puolivälissä suomalaisilla sanomalehdillä oli yhteensä noin 2500 kirjeenvaihtajaa.⁵⁹

Omien laskelmieni mukaan noin puolet *Sanomia Turusta* -lehdessä vuosina 1880—1882 julkaistuista susiaiheisista teksteistä koostui maaseutukirjeistä. Toimituksen laatiman tekstin ja maaseutukirjeen erottaminen toisistaan on lehdistön kirjeenvaihtokäytännön aikaisia lähteitä tarkasteltaessa toisinaan haastavaa.⁶⁰ *Sanomia Turusta* -lehden susiaiheisista kirjoituksista on kuitenkin melko helposti pääteltävissä, miltä taholta kukin teksti on peräisin. Toimituksen kirjoittamat tekstit tunnistaa niiden säntillisen objektiivisesta sävystä. Kaikki lehdessä julkaistut susisurmia käsittelevät uutiset pysyvät asiallisina ja ytimekkäinä, eivätkä ne sisällä neuvoja ja kehotuksia susitilanteen ratkaisemiseksi tai kannanottoja tilanteeseen liittyen. Toimituksen laatimat kirjoitukset ovat pitkälti tiedotusluonteisia, ja ne sisältävät usein fraaseja, joita nykyään kutsuttaisiin metatekstiksi: ”Meillen tullun tiedon mukaan—”⁶¹, ”Meille on eräs lähettäjä antanut seuraavat tarkemmat tiedot—”⁶², ”Susien viimeisestä hirmutyöstä, josta jo edellisessä numerossa puhuimme—”⁶³.

Toimituksen laatimat, susisurmista ja -hyökkäyksistä kertovat uutiset ovat melko yksioikoisia raportteja, joihin harvemmin liittyy mitään työn tutkimuskysymyksen kannalta kiinnostavaa. Näin ollen suurin osa tutkimuksessa käsittelemistäni tekstiotteista onkin peräisin *Sanomia Turusta* -lehden kirjeenvaihtajien maaseutukirjeistä. Osa heistä käytti nimimerkkiä, kuten nimikirjaimia tai muuta lyhyttä pseudonyymiä. Anonymiteetti antoi kirjeenvaihtajan ilmaista mielipiteensä ja näkökantansa lehden toimituksen laatimia uutistekstejä vapaammin. Valtaosa kirjeenvaihtajista ilmoitti kirjeensä alussa, miltä paikkakunnalta teksti on peräisin. Kirjeet eivät koostuneet pelkästään tutkimusaiheeseen liittyvistä asioista, vaan ne käsittelivät kirjoittajan kotipaikkakunnan tapahtumia ja olosuhteita laajemmin.

⁵⁹ Tommila & Salokangas 1998, 45—46.

⁶⁰ Tommila 1988a, 197.

⁶¹ ST 12.10.1880, 2.

⁶² ST 19.10.1880, 1.

⁶³ ST 24.5.1881, 2.

2.2 Varoituksia ja neuvoja

Susivuosien lehtikeskustelussa toistuvat Varsinais-Suomen lasten vanhemmille suunnatut varoitukset lapsiensa turvallisuudesta huolehtimisesta. Vanhempia vedotaan pitämään lapsiaan tiukasti silmällä, etenkin talviaikaan; vielä vuonna 1909 teoksessa *Suomen luurankoiset* todettiin, että ”talvella, varsinkin kovilla pakkasilla se [susi] usein suurissa parvissa lähestyy asuttuja seutuja”.⁶⁴ Talvella sai surmansa myös Karl Hörnberg, jonka kohtalokkaasta tarinasta susivuodet saivat alkunsa. *Sanomia Turusta* käsittelee susivuosien tapahtumia ensimmäistä kertaa uutisoidessaan Hörnbergin kuolemasta vuoden 1880 julkaisussa numero 9. Lehti on julkaistu tammikuun 24. päivänä, siis kuusi päivää Hörnbergin kuoleman jälkeen. ”Sudet ihmisen syöjänä” -otsikolla varustettu teksti on lyhyt mutta havainnollinen. Se kuvailee Karlin kohtaloa yksityiskohtaisesti ja nykylukijalle huolettoman makaaberina näyttäytyvällä tavalla:

”—kodissa oleva äiti sekä muut naapurit löysivät noin puolen venäjän virstan päästä ensin oikean jalan, reidestä poikki purtuna; siitä paikasta noin venäjän virstan päässä olivat kädet mutta oikeasta kädestä ei ollut muuta jäljellä kuin sormet sekä käsi rantimesta poikki purtuna, ja vasemasta kädestä oli syöty olkapään ja kyynärpään välinen liha. Vielä noin kahden venäjän virstan päässä olivat pää (nahattomana) sekä rinta- ja selkäluu.”

Artikkelin raaka kuvaus on tehokeino sen sisältämän viestin korostamiseksi. Tekstin perimmäinen tarkoitus paljastuu sen lopussa:

*”Tämä olkoon tiedoksi ja varoitukseksi vanhemmille ja lasten hoitajille että he pitävät tarkkaa vaaria lapsistaan, varsinkin nyt näillä tienoilla missä tämä tapahtui, sillä sanotaan että se susi, joka kerran on saanut maistaa ihmis-lihaa, on peräti perso vast’edeskin sitä väijymään.”*⁶⁵

Teksti on nimenomaan varoittava, kuten moni muukin susivuosien tapahtumia käsitellyt kirjoitus. Hörnbergistä muodostetaan esimerkkitapaus varomattomien vanhempien lasten kohtaloista. *Sanomia Turusta* ei tekstissään suoran sanankääntein syytä tai moiti Karlin äitiä

⁶⁴ Lähdesmäki 2020, 135.

⁶⁵ ST 24.1.1880, 2.

Johanna Hörnbergiä poikansa kuolemasta, mutta artikkelin varoitus on suunnattu nimenomaan vanhemmille, ei susien väijymille lapsille. Merkittävä on myös tekstin enteilevä viimeinen kappale, jonka ennustus susien ruokailutottumuksista tulisi seuraavien vuosien aikana osoittautumaan todeksi. Seuraavan kerran Hörnbergin tapaukseen palataan lehden seuraavassa numerossa 10, jossa tapahtumien kulku uudelleenuutisoitiin uusien yksityiskohtien sävyttämänä. ”Onnettoman lapsi-raukan jäännökset haudattiin perjantaina 23 p. t. k. Uudenkaupungin hautaus-maahan”, lehdessä todetaan uutisen lopuksi.⁶⁶ Lehti säilyttää varoittavan sävynsä myös tässä numerossa, sillä Hörnbergin tapausta käsittelevän tekstin jälkeen se osaa kertoa, että ”sudet ovat kaupungissakin osottaneet erinomaista rohkeutta”:

”Viime viikolla eräänä aamuna k:lo 5:den aikaan hätyytti se erästä miestä juuri tullin takana. Hän meni pränniin toimiensa takia ja otti kirveen varoiksansa. Susi rupesi töyttämään päälle, niin että hänen täytyi kirves kädessä huutaa apua, kunnes prännistä tuli pelastajat.

Eräänä yönä näkivät palovartiat taas hukka-pojan istua kököttävän keskellä katua lähellä pohja-tullia.”⁶⁷

Hörnbergin kuolema on Varsinais-Suomen alueella ollut siinä määrin huolta herättänyt tapaus, että jo susien läsnäolo Turun kaupungin laitamilla on ylittänyt *Sanomia Turusta* -lehden uutiskynnyksen. Susivuosien loppupuolella Varsinais-Suomen susitilanne oli muuttunut niin huolestuttavaksi, että yksittäistapausten sijaan koko Turun alueesta tehtiin lehden sivuilla varoittava esimerkki muulle Suomelle. Tammikuussa 1882 Vaasassa kerrottiin susien seuranneen ja väijyneen ihmisiä kaupungin laitamilla, ja lehdessä kirjoitettiin: ”Jos tarinassa on perää, niin onpa ihmisillä vaan täysi syy ryhtyä lasten ja kasvavain suhteen ankariin varokeinoihin, ettei tuo Turun seuduilla niin katkerasti mainio vitsaus pääse täällä tuhojaan tekemään.”⁶⁸

Taivassalolaisen ”Kuntalainen”-nimimerkkiä käyttävän kirjeenvaihtajan raportti kotikuntansa tapahtumista marraskuulta 1880 sivuaa pitäjän susitilannetta. Myös hän lähestyy tilannetta varoittavaan sävyyn ja ennustaa jatkoa susisurmille:

⁶⁶ ST 27.1.1880, 2.

⁶⁷ ST 27.1.1880, 2.

⁶⁸ ST 3.1.1882, 2.

”Voi vanhemmat, voi äidit, te olette kuulleet kertomuksia, jotka korvat pystöön nostavat, susien hirveistä töistä. Koettakaat, pankaat parhaanne, että voisitte armaat lapsenne suojella, pitäkää heitä aina silmäänne edessä, ja antakaat varoituksia erkanemasta täysi-ihmisistä, sillä lieneekö ihmislapsi suden ruuaksi luotu. Muutammat ennustavat näiden tapausten takia kovia aikoja, toiset taas luulevat, että surmaaja-susi, joka kerran on saanut ihmislihaa maistaa, sitte sitä aina väijyy.”⁶⁹

Elokuussa 1881 neljä sutta hyökkäsi 11-vuotiaan pojan ja tämän paimentamien lampaiden kimppuun Eurajoen Huhdan kylässä. Poika puolustautui seipäällään ja selvisi hyökkäyksestä säikähdyksellä, joten lehden sivuilla tapauksesta tehtiin uusi varoittava esimerkki:

”Kauhistuksella olemme kuulleet ja lukeneet, kuinka sudet viime vuosina ovat armaassa Suomessamme ryöstäneet niin monen äitiraukan rakkaan lapsen, ja syytä on pelätä, että Eurajoeltaki pian alkaa kuulua samankaltaisia hirveitä uutisia, jollei vanhemmat, kumminkin metsäseuduissa, pidä tarkkaa vaaria lapsistansa ja muutenkin ruveta tehokkaisin keinoihin susien karkoittamiseksi. Ottakaat siis äitikullat vaaria tästäkin kertomuksestamme ja pitäkää silmällä lapsenne, jotta eivät joutuisi sellaiseen vaaraan, kuin äsken mainitsemamme poika, sillä saattaapa tapahtua, ett’ei pääsekään hengissä hukan käsistä, kuten uroollemme onnistui!”⁷⁰

Sanomalehtikirjoitusten perusteella syntyy kuva huolestuneesta aikalaisasenteesta. *Sanomia Turusta* -lehdessä julkaistiin vuosien 1880—1882 aikana useita susista varoittavia kirjoituksia, mutta susisurmien jatkuessa ja saamatonta esivaltaa ja kansallista häpeää käsittelevien kirjoitusten lisääntyessä ne jäivät taka-alalle. Pahaa enteilevä sävy oli kuitenkin havaittavissa lehden sivuilla susivuosien ensimmäisestä kuolemantapauksesta lähtien. On huomionarvoista, että useammassa kirjoituksessa on ensimmäisten susisurmien jälkeen ennakoitu, että tilanne jatkuisi vastaisuudessaakin. Tähän liittyy käsitys siitä, että ihmislihaa maistettuaan susi mieltyisi siihen. On mahdollista, että susihavaintojen yleistyminen niin

⁶⁹ ST 23.11.1880, 3.

⁷⁰ ST 8.9.1881, 2.

maaseudulla kuin kaupungissakin oli tunnettu ja levottomuutta aiheuttanut ilmiö, eikä Karl Hörnbergin valitettava kohtalo välttämättä tullut monelle edes yllätyksenä.

Sanomia Turusta -lehden sivuilla tuotiin esille sellaisia huolenaiheita, joita susialueiden asukkailla on yhä nykyään. Susien rohkaistuessa lasten tiedostettiin olevan suurimmassa vaarassa, ja tilanteen eskaloituessa nimenomaan vanhempien varovaisuudentarvetta korostettiin lehtien sivuilla. Modernin susikeskustelun kannalta artikkelin mielenkiintoisin ote seuraa kuitenkin vasta tekstin lopussa: ”Koulu-lapset liikkuvat aamulla ennen k:lo 8, ja ehtoolla jälleen 6:den ja vieläpä iltakoululaiset jälkeen 8:kin. Vanhemmat, olkaat varoillanne!”⁷¹ Tekstin kirjoittaja ilmaisee huolen koululaisten turvallisuudesta, joka puhuttaa susialueen asukkaita vielä yli 140 vuotta myöhemminkin.

Varsinais-Suomen susivuosien katsotaan olleen pääasiallinen syy siihen, miksi sudenpyynti yleistyi 1800-luvun loppuvaiheessa ja kiihtyi 1900-luvun aikana siihen pisteeseen, että suomalainen susi oli käytännössä sukupuuton partaalla.⁷² Eläintieteilijä Johan Axel Palménin koostamien tilastojen mukaan Suomessa surmattiin vuosien 1880–1886 välisenä aikana yhteensä 948 sutta.⁷³ Suomalaisella lehdistöllä oli vuoden 1776 *Suomenkielisten Tieto-Sanomien* ilmestymisestä lähtien ollut merkittävä rooli kansanvalistuksen ja -opetuksen levittäjänä, ja 1800-luvun puolivaiheilla fennomaaninen aate korosti tehtävän suomenkielisyyttä.⁷⁴ Näin ollen susisurmista uutisoinnin lisäksi lehdistöllä oli oma keskeinen roolinsa sudenpyyntiin liittyvän tietoisuuden levittämisessä, ja susivuosien aikana lehtien sivuilla alkoivat esiintyä erilaiset ohjeet ja neuvot petojen hävittämiseksi. Tavallinen kansa kuitenkin tunsu jo perinteisimmät sudenpyyntikeinot, kuten sudenkuopat ja myrkkyyhaaskat, joten lehdissä kirjoitettujen vinkkien oli erotuttava joukostaan omaperäisyydellään ja kekseliäisyydellään. Seuraava esimerkki on alun perin lainattu *Sanomia Turusta* -lehteen *Helsingfors Dagbladetista*:

”Vanhoista kellon jousista ja muista teräsvieteristä otetaan 1¾ à 2 tuuman pituisia kappaleita; jokainen näistä teroitetaan kummastakin päästä. Sen jälestä pistetään nämät teroitettut jouset lihapaloihin, jotka taitetaan kaksinkerroin niin

⁷¹ ST 27.1.1880, 2.

⁷² Laaksonen 2013, 129–130.

⁷³ Mäensyrjä 1974, 132.

⁷⁴ Tommila & Salokangas 1998, 16; 43.

että tulevat pallon tapaisiksi ja pidetään sitte kahden puupalasen välissä pakkasessa, siksi kuin toviksi kylmenevät. Pallot otetaan sen jälestä pintimistä ja pannaan haaskan päälle taikka sen viereen. Jos susi nyt nielee jonkun näistä on sen surma varmaa, sillä lihapallon sulaessa sen vatsassa oikenevat jouset ja tekevät vaikutuksensa. – Lihapallot eivät tietysti saa olla suuremmat kuin noin 1½ tuumaa läpimitaten, jotta peto mukavammin saisi ne niellyksi.”⁷⁵

Sudenpyyntikeinojen toimivuudesta raportoivia tekstejä lukuun ottamatta ei ole tiedossa mitkä *Sanomia Turusta* -lehdessäkin julkaistuista neuvoista ovat loppujen lopuksi olleet tehokkaita ratkaisuja. Jonkinlaisia johtopäätöksiä voi tietysti teksteistä kuitenkin tehdä. Esimerkiksi Hämeenlinnan Hätilässä kaivettiin vuoden 1880 marraskuussa sudenkuoppa, joka yleisesti tunnettiin tehokkaana sudenpyyntitapana.⁷⁶ Sudenkuoppa eli hukanhauta on perinteinen kuoppa-ansa, jonka läheisyyteen asetettua syöttiä lähestyessään susi putoaa syvään kuoppaan, johon se on helppo lopettaa.⁷⁷ Hätilän kuopan syöttiratkaisun uutisoitiin olevan kuitenkin sen verran omalaatuinen, ettei odotuksia voitu pitää kovin korkeina:

”Syöttinä siinä pidetään joka yö elävää ankkaa, joka päiväksi aina otetaan torppaan. Ja ettei sen tarvitse vilua kärsiä, puetaan sen ylle aina yöksi lammasnahkainen turkki. Sutta ei kuitenkaan ole vielä kuoppaan saatu.”⁷⁸

Epätavallinen keino oli käytössä samassa kuussa myös ylänäläisellä miehellä:

”Hän on saunansa edustalle pannut haaskan, köyttänyt sen ja vienyt köyden toisen pään akkunan kautta saunaan. Ehtoolla saunaan tultua hän kietoo köyden kaulaansa, laskee itsensä nukkumaan, kaikessa rauhassa odottain nelijalkaisten tuloa, jolloin hän, nuorasta merkin saatua, on valmis tarttumaan pyssyynsä.”⁷⁹

Sanomia Turusta ei varsinaisesti suosittelen lukijoilleen ylänäläistä sudenpyyntitekniikkaa; ”emme voi muuta, kun toivottaa onnea yritykselle”, lukee uutisen lopussa.⁸⁰ Jotkut lehden

⁷⁵ ST 11.11.1880, 3.

⁷⁶ ST 13.11.1880, 2.

⁷⁷ Tikkanen 2019, 79–81.

⁷⁸ ST 13.11.1880, 2.

⁷⁹ ST 23.11.1880, 1.

⁸⁰ ST 23.11.1880, 1.

sivuille asti päässeistä sudenpyyntitavoista vaikuttivat aikalaisista kaukaa haetuilta, eikä niiden epäonnistumisista epäröity tiedottaa. Esimerkiksi tammikuussa 1881 uutisoitiin susien tappaneen koiran Hattulassa, jolloin pitäjän pappilan yrttitarha myrkytettiin tulevien vahinkojen varalta. Susia myrkyllä ei kuitenkaan saatu kaadettua, vaan seuraava uhri oli sekin koira, tällä kertaa pappilan oma.⁸¹ Ahvenanmaalla syyskuussa 1881 kuverööri eväsi yleiseen turvallisuuteen vedoten talonpojan anomukseen saada dynamiittia sudenpyyntiin.⁸²

Perinteisempien sudenpyyntikeinojen palstatila jäi susivuosien aikana vähäiseksi *Sanomia Turusta* -lehdessä. Kesäkuussa 1880 *Sanomia Turusta* -lehdessä julkaistiin yksityiskohtaiset ohjeet sudenpesän paikantamisesta ja sen tuhoamisesta. ”Pesän löydettyä pitää aina yksi penikoista jätettämän henkiin ja sidottaman kiini pesän lähelle ja sitte jäädä suojattuun paikkaan vartioimaan emän tuloa, jonka siten huokeasti voi ampua”, lehdessä ohjeistetaan.⁸³ Vastaavat ohjeet eivät juurikaan toistuneet lehden sivuilla, sillä sudenkuopan kaivaminen oli 1880-luvulla niin vakiintunut ja maaseudun väelle rutiininomainen tapa, että sitä tekivät lapsetkin.⁸⁴ Sudenkuoppa ja muut perinteiset sudenpyynnin tavat mainitaan lehdessä silloin tällöin ohi menen, esimerkiksi maaseutukirjeissä tietyillä paikkakunnilla tehtyjen susivastaisten toimenpiteiden esittelyn yhteydessä. Maininnat ovat ohimeneviä, sillä sudenkuoppia, myrkkyyhaaskoja tai sudenajoja pidettiin itsestään selvinä asioina susihavaintojen lisääntyessä. Esimerkiksi Mynämäeltä raportoidaan marraskuussa 1880, että tapporahan nostaminen on innostanut kuntalaisia metsälle. ”Paitse sitä on pidetty 2 sudenajoa, asetettu metsiin myrkytettyjä haaskoja sekä ansoja y. m.”, kirjoituksessa tiivistetään.⁸⁵

2.3 Toimenpiteet, niiden toimivuus ja niihin suhtautuminen

Varsinais-Suomen sisisurmien uhrien määrän kasvaessa esivalta ymmärsi, etteivät yksityishenkilöiden kirjavat sudenpyyntiyritykset riittäneet hyökkäysten estämiseksi. Vaadittiin suurempia, kunnalliselle ja jopa valtiolliselle tasolle yltäviä toimenpiteitä, joista eniten panostettiin susista maksettavan tapporahan korottamiseen sekä suuren miesvoiman avulla järjestettyjen sudenajojen ideoimiseen. Nämä suunnitelmat olivat harvoin aukottomia,

⁸¹ ST 22.1.1881, 2.

⁸² ST 19.9.1881, 2.

⁸³ ST 12.6.1880, 2.

⁸⁴ Tikkanen 2019, 79—81.

⁸⁵ ST 25.11.1880, 2.

ja kirjeenvaihtajiensa tarjoamien paikallisen ruohojuuritason raporttien avulla *Sanomia Turusta* julkaisi yksityiskohtaisia tekstejä niiden toimivuudesta.

Petoeläinten uhatessa tapporahan maksaminen eläimen kaatajalle oli yleisin ja yksinkertaisin toimenpide johon esivalta 1800-luvulla ryhtyi. Sudesta tarjottiin Suomessa ensimmäisen kerran tapporahaa vuonna 1664, ja käytäntö oli voimassa aina vuoteen 1975 asti.⁸⁶ Varsinais-Suomessa tapporaha oli 1880-luvulla voimassa sekä kunnallisella että valtiollisella tasolla. Jo ennen susivuosia, vuonna 1879, Suomen keisarillinen senaatti oli asettanut jokaiselle vuoden aikana viisi sutta pyytäneelle sadan markan palkkion. Kunnallisen tapporahan määrä taas vaihteli suuresti, vaikka senaatti kannusti köyhien läänien kuvernöörejä nostamaan omien hallintoalueidensa palkkioita entisestään.⁸⁷ Tapporahajärjestelyihin liittyi porsaanreikiä, joita palkkioita havittelevat metsänkävijät eivät arastaneet käyttää hyväkseen. Nimimerkki ”Humppilainen” kirjoittaa Kanta-Hämeen puolella sijaitsevassa kotikunnassaan järjestetystä petoeläinten tapporahojen korottamista käsitelleestä kokouksesta. Lehteen lähetetty raportti kuvastaa hyvin sellaista juonittelua, jolle tapporahakäytäntö jätti tilaa:

” – mutta ukot ei tällä kertaa suostuneet, tapporahoja ylentämään, ennen kuin naapuri-seurakunnatkin ylentävät. Muutoin tapahtuu niin kuin väliin ennenkin, että suden pyytäjä löytää suden penikat naapuri-seurakunnan maalla. Mutta kuin siellä maksetaan pieni tappo-raha; mitäs nyt tehdään? Tuo taitava susimies latoo suden penikat pussiin, ja vie ne Humppilan kunnan maalle, ja susimiehen todistajat puhuvat oikein, että ne on tapettu Humppilan kunnan maalla, senkaltaisten tapausten välttämiseksi, olisi hyvä että tapporahat olisivat yhtä suuret kussakin kunnassa.”⁸⁸

Jos naapurikunnassa maksettu tapporaha oli oman kotikunnan palkkiota suurempi, ei ollut tavatonta, että suden surmaamaan onnistunut taho matkusti lunastaakseen saaliistaan paremman korvauksen. Byrokraattisen porsaanreiän poistamiseksi oli tärkeää, että varsinkin susialueilla sijaitsevat pitäjät sopisivat keskenään yhtenäisestä tapporahalinjauksesta, mutta pääasiallinen suhtautuminen aiheeseen pitäjien päättäjien järjestämässä kuntakokouksissa oli

⁸⁶ Lähdesmäki 2015, 186; Tikkanen 2019, 32.

⁸⁷ Tikkanen 2019, 56.

⁸⁸ ST 19.2.1880, 2.

ilmeisen vastahakoinen.⁸⁹ Naapurikuntien kanssa oli hankala päästä asiasta sopuun, ja varsinkin maalaiskunnissa oman pitäjän varoista ei usein suostuttu tinkimään. Näin ollen paikalliset menettelyt tapporahan suhteen monimutkaistuivat. Vuonna 1880 Hauhosta irtaantunut pirkanmaalainen Luopioisten pitäjä määritteli saman vuoden heinäkuussa omat käytäntönsä seuraavasti:

*”Luopioisten kappelissa on päätetty, että niinkauan kuin seurakunta on yhdistyksessä Hauhon kanssa maksetaan tapporahaa, niin kuin ennenkin elikkä 12 penniä joka talon lehmältä ja 8 penniä muilta henkilöiltä, joilla lehmä on, sekä ylöskantorahaa joka talon savulta 4 penniä, kaikki sudesta tai karhusta. Nämät ovat tehneet noin 100 markkaa. Vaan sitte kuin päästään erillee Hauhosta, maksetaan naarassudesta, milloin ei sitä ole saatu yleisessä jahdissa, ja karhusta 100 markkaa, koirassudesta ja naarasilveksestä 75 markkaa, koirasilveksestä 50 markkaa. Ketusta ei mitään.”*⁹⁰

Kunnallisten tapporahakäytäntöjen ja niiden paikallisten erojen tuottamia ongelmia Varsinais-Suomen susialueella lievittääkseen Suomen senaatti lupasi toukokuun 25. päivänä 1880 maksaa paikallisten tapporahojen lisäksi 100 markkaa jokaisesta sudesta ja 50 markkaa jokaisesta sudenpennusta, jotka oli tapettu Mynämäen, Maskun tai Vehmaan kunnissa.⁹¹ Kun susihyökkäykset olivat marraskuussa koituneet jo yhdeksän varsinaissuomalaisen lapsen kohtaloksi saman vuoden aikana, päätti senaatti tuplata tarjoamansa summan. Lehdistössä uutisoitiin sen maksavan yhä laajemmissa osissa Varsinais-Suomea, tarkemmin sanottuna Mynämäen, Maskun, Vehmaan, Halikon ja Piikkiön pitäjien alueilla kaadetuista susista 200 ja sudenpennuista 100 markkaa tapporahaa.⁹² Lisäksi ihmisen kimppuun todistettavasti käyneen suden tappaja palkittaisiin tuntemattomaksi jääneellä rahasummalla, johon viitataan vain käsitteellä ”lisä palkinto”.⁹³

Toiveikas senaatti uskoi, että korotetun tapporahan motivoimat varsinaissuomalaiset ryhtyisivät heti toimeen ja saisivat susisurmat päättymään mitä pikimmiten. Tarjouksen

⁸⁹ Tikkanen 2019, 56—57.

⁹⁰ ST 3.7.1880, 2.

⁹¹ ST 5.6.1880, 2; ST 10.6.1880, 3; Tikkanen 2019, 57—58.

⁹² ST 6.11.1880, 1.

⁹³ ST 16.11.1880, 4.

ilmoitettiin tästä syystä päättyvän jo seuraavana kesänä, 1. heinäkuuta.⁹⁴ Turun ja Porin läänin kuverööri Carl Magnus Creutz komennettiin levittämään sanomaa senaatin päätöksestä; tarjouksesta tuli kuuluttua sunnuntaisin kihlakunnan jokaisessa kirkossa ja ilmoittaa siitä aika ajoin myös lehdistössä.⁹⁵ Creutz teki tehtävänsä kuuliaisesti, sillä *Sanomia Turusta* -lehdessä ilmestyi muistutus senaatin tarjoamasta tapporahasta kerran kuukaudessa seuraavan vuoden huhtikuuhun asti.⁹⁶ Suuri palkintosumma ja jatkuvat muistutukset eivät selvästi tehneet tehtävänsä, sillä noin puoli vuotta senaatin julistuksen jälkeen marraskuussa 1880 turkulainen kirjeenvaihtaja kirjoitti läänin susitilanteesta *Sanomia Turusta* -lehdessä seuraavasti:

”-- asukasten huolettomuus [susien aiheuttamaa vahinkoa kohtaan] on kuitenkin viimeisiin aikoihin saakka ollut niin suuri, ettei minkäänlaisiin toimiin tässä suhteessa ole ryhdytty; palkintoja on tosin kaikkialla ollut tarjonna muutamien petojen hävittämisestä, mutta niin pieniä, etteivät ole kiihottaneet yksityisiä metsästäjiä uhraamaan aikaa ja vaivaa petojen etsimiseen --”⁹⁷

Tekstin kirjoittaja tietää kertoa, että Turun läänissä maksettiin aikaisempina vuonna yhteensä 4380 markkaa ja 90 penniä 115 sudesta, 33 ilveksestä, 255 ketusta, 68 saukosta, 3 näädestä, 49 kärpystä ja 397 petolinnusta.⁹⁸ Jokaista näistä eläinlajeista pidettiin joissain määrin vahingollisena; määritelmä perustuu vuonna 1868 voimaan astuneeseen keisarilliseen metsästysasetukseen, jonka ”vahinkoeläimiksi ja ryöstölinnuiksi” nimittämistä eläimistä tapporahaa keisarikunnassa maksettiin.⁹⁹ Vaikka kirjoittaja pitääkin yksittäisiä tapporahoja liian pieninä, erinäisistä vahinkoeläimistä vuosittain maksettujen palkkioiden yhteenlaskettu summa ei siis ollut pieni.

Vaikka susivuosien seuraava susisurma tapahtuisikin vasta vuoden 1881 toukokuussa eli noin puoli vuotta senaatin nostettua tapporahatarjoustaan, kansalle tarjottu rahallinen houkute sudenpyyntiin ei riittänyt katkaisemaan susivuosien aikaista surmien sarjaa. Kenties turkulaisen kirjeenvaihtajan luettelemat eläimet olivat päässeet päiviltään vain silloin, kun

⁹⁴ ST 16.11.1880, 4.

⁹⁵ ST 9.11.1881, 3.

⁹⁶ ST 16.11.1880, 4; ST 4.12.1880, 3; ST 4.1.1881, 4; ST 3.2.1881, 3; ST 1.3.1881, 3; ST 2.4.1881, 3.

⁹⁷ ST 18.11.188, 1.

⁹⁸ ST 18.11.1880, 1.

⁹⁹ ST 18.11.1880, 1; Tikkanen 2019, 35.

aseella sattumalta varustettu ihminen oli sopivasti eksynyt niiden tielle. Näin tuumii myös vampulalainen ”J.P.”-nimimerkkiä käyttävä kirjoittaja, joka toteaa ”eitei susia vainota, vaan sattumuksesta joku joskus saadaan, vaikka tiedetään kuinka suuria tuhoja ne vuosittain kunnassamme tekevät”.¹⁰⁰ Sen sijaan että joku onnekas asemies onnistuisi silloin tällöin ampumaan suden, senaatti ja esivalta toivoivat kansalta systemaattisempaa ja määrätietoisempaa toimintaa; jotta lapsiin kohdistuneet hyökkäykset saataisiin loppumaan, vaadittaisiin varsinaiset susivainot.

Varsinais-Suomen susivuosien aikana tarjotut tapporahat olivat yleensä kunnallisia tai valtiollisia, mutta myös yksityishenkilöt olivat vapaita ja valmiita tekemään omia tarjouksiaan ilman sen kummempia byrokraattisia tai laillisia esteitä. Elokuussa 1881 joukko hankoniemeläisiä ”kaupunkilaisia ja kylpyvieraita” keräsi kokoon yhteensä 200 markan palkintosumman sille metsästäjälle, joka ensimmäisenä kaataa suden Nousiaisten ja Mynämäen kuntien alueella.¹⁰¹ Palkintosumma luovutettiin kuvernööri Creutzille, joka samoin kuin senaatin tapporahan tapauksessa muistutti palkinnosta *Sanomia Turusta* -lehden sivuilla.¹⁰² Lehdessä ”Hankoniemen palkinnoksi” kutsutut 200 markkaa ehti ensimmäisenä lunastaa torpparinrenki Vilho Samuelinpoika saman vuoden marraskuussa. Renki oli lehden mukaan ”-- saanut loukkuun ... vanhan koirassuden, suurimman, minkä milloinkaan kukaan näillä seuduilla on nähnyt tahi tavannut”.¹⁰³ ”Saada loukkuun” on liian monitulkintainen termi, jotta uutisesta voisi päätellä, millaisella menettelyllä susia todella onnistuttiin vangitsemaan. Selvää oli kuitenkin se, että Vilho Samuelinpoika tienasi hetkessä pienen omaisuuden: 200 markkaa Hankoniemen palkinnosta, 200 markkaa senaatilta sekä vielä jonkin verran kunnallista tapporahaa. ”Olkoon tämä kehoitukseksi muille metsästäjille tehokkaasti ahkeroimaan susien hävittämiseksi”, lehti kannustaa.¹⁰⁴

Tapporahat saivat *Sanomia Turusta* -lehdessä julkaistujen tekstien perusteella ristiriitaisen vastaanoton. Kuten esimerkiksi senaatin tarjoaman tapporahan tapauksesta käy ilmi, ei rahallinen kannustin joko tehonnut varsinaissuomalaisiin, tai sitten maakunnasta ei yksinkertaisesti löytynyt tarpeeksi taitavaa metsämiestä palkkiota lunastamaan. Tästä huolimatta monessa susivuosien aikaisessa lehtitekstissä tuodaan esille ajatus siitä, että

¹⁰⁰ ST 13.1.1881, 3.

¹⁰¹ ST 20.8.1881, 2.

¹⁰² ST 20.8.1881, 2; ST 6.9.1881, 3.

¹⁰³ ST 1.12.1881, 2.

¹⁰⁴ ST 1.12.1881, 2.

korotukset tapporahoihin ovat paras tapa estää tulevat susisurmat: ”Paras keino susien hävittämiseksi on oleva se että tapporaha korotetaan kustakin tapetusta peto-eläimestä taikka sen penikasta –”¹⁰⁵, ”Keskustellessa miten parhaiten voitaisiin Suomen vaarallisimpia kotoeläinten vihollisia, susia, hävittää, ei keksitty soveliaampaa tapaa kuin korkeain tapporahain maksaminen”.¹⁰⁶ On siis hankalaa tehdä yksiselitteistä johtopäätöstä siitä, millaisia ajatuksia tapporahamenettely susivuosien aikana herätti.

Susijahdit eli sudenajot tulivat osaksi suomalaista lainsäädäntöä vuonna 1347 Maunu Eerikinpojan maanlain astuessa voimaan. Maanlaki määräsi kykenevät miehet velvollisiksi osallistumaan sudenajoon sellaiseen kutsuttaessa ja vaati jokaisesta talosta löytyvän aikuisen ihmisen painon kestävän susiverkon, jota voitaisiin käyttää sudenajossa apuvälineenä.¹⁰⁷ Suurella miesvoimalla järjestetyissä sudenajoissa voitiin käyttää useampaa erilaista taktiikkaa, jonka valintaan saattoivat osaltaan vaikuttaa jahtialueen maasto sekä kynnelle kykenevien jahtimiesten määrä. Tavoite niissä oli kuitenkin aina sama: surmata kaikki jahtimiesten eteen sattuvat sudet. Verkkojen keskeinen rooli sudenpyynnissä on peräisin esihistoriallisilta ajoilta, eikä niiden merkitys ollut 1800-luvulle tultaessa vähennyt.¹⁰⁸ Maanlain aikainen sudenajoihin ja susiverkkoihin velvoittava lainsäädäntö oli susivuosien aikaan yhä voimassa.¹⁰⁹

Vuoden 1880 kesäkuuhun mennessä sudet olivat koituneet viiden kuukauden sisällä jo viiden lapsen kohtaloksi. Uhrien kasvava määrä ja lehdistön herkeämätön kiinnostus aiheeseen kasasivat paineita kuvernööri Creutzille, jonka aloitteesta järjestetyt kolme kesäkuista sudenjahtia olivat sekä osallistujiensa määrän että ajoalueensa pinta-alan kannalta kenties suurimmat koko Suomen historiassa.¹¹⁰ Kesäkuun 7. päivänä 1880 järjestettiin ensimmäinen Varsinais-Suomen ihmissyöjäsusien surmaamiseen pyrkivä suuren mittakaavan sudenjahti Nousiaisten, Mynämäen, Laitilan, Maskun ja Taivassalon kuntien alueilla.¹¹¹ Valtavan viiden kihlakunnan jahdin lisäksi sudenajoja toteutettiin saman kuun 15. päivänä Ruskon, Raision ja Maarian kunnissa¹¹² ja 20. päivänä Marttilan, Pöytyän ja Liedon alueilla.¹¹³

¹⁰⁵ ST 22.6.1880, 3.

¹⁰⁶ ST 6.7.1880, 2.

¹⁰⁷ Laaksonen 2013, 184; Tikkanen 2019, 32, 67.

¹⁰⁸ Korhonen 2020, 179.

¹⁰⁹ Tikkanen 2019, 67.

¹¹⁰ Lappalainen 2005, 81; Tikkanen 2019, 62–65.

¹¹¹ esim. Lappalainen 2005, 81–82; ST 12.6.1880, 2–3; Tikkanen 2019, 63–69.

¹¹² ST 22.6.1880, 2; Tikkanen 2019, 65.

¹¹³ ST 15.6.1880, 3; Tikkanen 2019, 65.

Vaikka sudenajoista ensimmäisen, viisi kihlakuntaa kattavan jahdin miesvahvuus ei ole tiedossa, määrättiin siihen sakon uhalla osallistumaan kaikki ”ripille käyvät miespuolet”¹¹⁴, joita pitäjistä löytyi varmasti huomattava määrä. Jahdin teknisistä yksityiskohdista ei sanomalehti uutisissa puhuta, mutta muutamasta perinteisestä sudenajotaktiikasta valiten Jouni Tikkanen uskoo jahtimiesten lähteneen kulkemaan alueidensa poikki pitkissä riveissä, pyrkimyksenään ahdistaa sudet oman muodostelmansa ja jahtialueen toiselle puolelle asetetun pitkän susiverkkolinjan väliin.¹¹⁵ Aseinaan he käyttivät erikokoisia tuliaseita, pistimiä, nuijia, puoshakoja ja muita erinäisiä, käytännöllisyydeltään vaihtelevia työkaluja. Kuten moni osallistujista oli etukäteen arvellut, jahti ei mittakaavastaan huolimatta tuottanut hedelmää, ja susista saatiin vain yksi näköhavainto, ”mutta ei pyssyn kantamalla”.¹¹⁶ Jouni Tikkanen uskoo tämän *Sanomia Turusta* -lehdessä mainitun havainnon viittaavan juuri varsinaissuomalaisia lapsia surmanneeseen susipariin.¹¹⁷

Jahtimiehet oli puoliväkisin pakotettu osallistumaan suureen sudenajoon, ja lehtikirjoitusten perusteella tunnelman voi päätellä olleen osallistujien kesken hieman vastahakoinen. Koko päivän kestänyt rankkasade oli omiaan laskemaan jahtimiesten intoa koitosta kohtaan, varsinkin kun kotiin oli palattava tyhjin käsin.¹¹⁸ Jahdin aikana sattui Mynämäen linjastossa välikohtaus, kun Ollila-niminen aseenkäyttöön tottumaton mies oli laukaissut liian ”ankaraan latinkiin” ladatun tussarinsa sillä seurauksella, että ase oli särkynyt ja samalla melkein tuhonnut Ollilan ranteen niin, että kättä yhdisti käsivarteen ”ainoasti joku suoni ja särkynyt luu”. Turun sairaalaan hoidettavaksi viedyn Ollilan tapaus varmasti kylvi tappiomielialaa mynämäkeläisten jahtimiesten keskuudessa entisestään. Kesän 1880 ensimmäisessä sudenajossa saatiin saaliiksi vain ketun tai kaksi.¹¹⁹

Viiden kihlakunnan ajojahdin jälkimainingeissa ”Kuntalainen”-nimimerkkiä käyttävä taivassalolainen lukija kirjoitti *Sanomia Turusta* -lehdelle toruvan mielipidekirjoituksen, jossa hän sysäsi vastuun jahdin epäonnistumisesta mannermaan osallistujien niskoille: ”-- olisi suotawa kuin jahtiin kerta ruvettiin että joku koittasi yhteistä parasta, eikä vaan lystin

¹¹⁴ ST 12.6.1880, 3.

¹¹⁵ Tikkanen 2019, 67.

¹¹⁶ ST 12.6.1880, 2.

¹¹⁷ Tikkanen 2019, 68.

¹¹⁸ ST 12.6.1880, 3.

¹¹⁹ ST 12.6.1880, 2–3.

vuoksi ja ajan kuluksi huolettomuudessa pitkin metsiä siellä ja täällä toivestella.”¹²⁰ Eivät taivassalolaiset itsekään ole jahtia täysin vakavissaan kuitenkaan ottaneet, sillä paikallisten ajomiesten uutisoitiin kuluttaneen ”neljättä leiviskää”¹²¹ eli 25 kiloa ruutia¹²², vaikka jahti ei lehden mukaan tuottanut yksittäisen susihavainnon ja ammuttujen kettujen lisäksi tulosta. ”Kuntalainen” uskoo susijahtien olevan ajanhukkaa, ja ilmaisee ainoan toimivan keinon susisurmien estämiseksi olevan varsinaissuomalaisen motivoiminen entisestään korotetulla tapporahalla.¹²³ Suuren susijahdin epäonnistuttua myös moni muu varsinaissuomalainen oli valmis yhtymään ”Kuntalaisen” esittämään mielipiteeseen.

Viiden kihlakunnan susijahtia viikkoa myöhemmin seurasi sudenajo Ruskossa, Raisiossa ja Maariassa. Se oli mittakaavassa edeltäjänsä huomattavasti pienempi; paikalle kuulutettiin vain ”neljä miestä manttaalista, sekä kukin torppari, jolla vaan oli elukoita”, jolloin jahtimiehiä kertyi paikalle vain toista sataa.¹²⁴ Kesäkuun 15. päivän aamuna ruskolaiset jahtimiehet jaettiin kahteen linjastoon, joista yksi lähti etenemään Paattisten kappelilta etelään kohti Maarian pitäjää ja toinen samansuuntaisesti Vahdon kappelilta kohti Raision rajaa. Kello yhdentoista paikkeilla linjastot olivat päässeet maaleihinsa, joissa aseistetut miehet lähtivät niin ikään linjastossa liikkumaan länteen ”ajaaksensa pitkähäntiä merta kohden”.¹²⁵ Kun suunnitelmaa koettaa hahmottaa nykykartalta, se ei tunnu kovin aukottomalta. Jahtialue oli ensinnäkin aivan Tikkasen susille määrittelemän reviirin eteläreunalla, joten jo teoriassa jahti tuntuu toivottomalta. Susia ei vielä 1880-luvulla kuitenkaan tunnettu reviirieläimiksi, joten erehdys on jahtimiesten osalta inhimillinen.¹²⁶ Toiseksi, Raision ja meren välissä on monta kilometriä maa-alaa, jonka kautta susi tai sudet voisivat kiertää takaisin pohjoiseen ja välttää jahtimiehet helposti. Kuten arvata saattaa, Ruskon, Raision ja Maarian jahti oli myös tulokseton, eikä tällä kertaa susista onnistuttu tekemään edes näköhavaintoa.¹²⁷

Kesäkuun kolmas suuri susijahti järjestettiin Marttilan, Pöytyän ja Liedon alueilla. Luvassa oli niin kutsuttu kehäjahti: jokaisesta kolmesta pitäjästä miehet lähtivät rivissä kohti jahtialueen keskellä sijaitsevaa Karinaisten kylää, jolloin kaikki alueella oleskelevat sudet

¹²⁰ ST 29.6.1880, 3.

¹²¹ ST 12.6.1880, 2.

¹²² Tikkanen 2019, 68.

¹²³ ST 29.6.1880, 3.

¹²⁴ ST 22.6.1880, 3.

¹²⁵ ST 22.6.1880, 3; Tikkanen 2019, 69.

¹²⁶ Tikkanen 2019, 69.

¹²⁷ ST 22.6.1880, 3.

saataisiin vangituksi mieskehän sisäpuolelle. Jahdin mittakaavat nousivat jälleen kesäkuun ensimmäisen sudenajon veroisiksi; pelkästään Marttilan pitäjistä siihen osallistui noin 1700 jahtimestä ja kehän kokonaislaajuus kasvoi arviolta sadan kilometrin kokoiseksi.¹²⁸ Kyseessä oli kokonaisen vuorokauden kestävä operaatio, ja kesäkuun 20. päivän iltana kello kuudelta aloittaneet jahtimiehet saapuivat Karinaiisiin vasta samaan aikaan seuraavana päivänä. Siitä huolimatta, kuten myös Ruskon, Raision ja Maarian jahdin tapauksessa, Marttila, Pöytyä ja Lieto eivät oikeastaan kuuluneet susien tosiasiallisen reviirin piiriin.¹²⁹ Suuresta mittakaavasta huolimatta kesäkuun kolmannessakaan jahdissa ei onnistuttu surmaamaan yhtäkään sutta.

Mitä vastahakoisuus susijahteihin osallistumisesta kertoo varsinaissuomalaisista? Vaikka susien uhka oli todellisempi kuin kenties koskaan ennen, oli into niiden pyytämiseen vielä kesällä 1880 hyvin matalalla. Jos oman karjan menettäminen susien suuhun ei talon isäntää hetkauttanut, hänen olisi silti voinut olettaa olevan huolissaan jälkikasvunsa turvallisuudesta. Myös aikalaiset kiinnittivät huomiota susialueiden jahtikelpoisten asukkaiden, käytännössä katsoen täysikäisten miesten, kummalliseen asenteeseen. Marraskuussa *Sanomia Turusta* -lehdessä julkaistiin susitilanteeseen kantaaottava kirjoitus otsikolla ”Ennen ja nyt”.¹³⁰ Tekstin kirjoittaja on huolissaan siitä, että ”kun nyt vihdoon viimein on saatu Länsisuomen paikkakunnat perustamaan kansakouluja, rupeevat sudet vähentämään niihin tulevaa oppilaslukua”. Tekstinsä otsikon mukaisesti hän vertaa vuoden 1880 toimintaa siihen, miten häirikkö- ja tappajasusien kanssa oli aikaisemmin menetelty:

”Muistelkaamme vähäsen, mitenkä ennen oltiin. Niin silloin puhuttiin vielä pyssymiehistä, petojen pyytäjistä, niitä oli melkein joka kylässä yksi, välin useampikin ja kussakin talossa oli pyssyjä ja keihäitä, joita käytettiin taitavasti, kun tarve vaatei, kun pedot rupesivat ahdistamaan. Asianomaiset jahtivoudit toimeen panivat suden-ajoa alueillaan ja niihin ottivat asianomaiset osaa kaikella innolla. Silloin menestyivät suden ajot, mutta niitä ei myöskään silloin pidetty pilkka-asiana, turhamaisena huvitusretkenä. Ennen viritettiin ansoja, kaivettiin susikuoppia ja rakennettiin susitarhoja, sanalla sanoen kaikellaisia keinoja käytettiin metsän petojen hävittämiseksi. Niin miten olikin ennen, lapsia eivät pedot raadelleet, kumminkaan ei niin usein kuin nyt.

¹²⁸Tikkanen 2019, 70.

¹²⁹ Tikkanen 2019, 71.

¹³⁰ ST 6.11.1880, 1.

Mutta nyt sitten. Niin meidän aikanamme ovat susikuopat kadonneet, susitarhat mädäntyneet, pyssyt ruostuneet ja keihäitä käytetään suurella menestyksellä hiilihankona. Joskus, silloinkun hätä tulee suureksi ja häpy vihdoin alkaa tuntua, pannaan toimeen suden-ajo. Vastahakoisesti menevät miehet, nuo Länsisuomen uljaat pojat metsään. Siellä käydään, käydään ja – erehdynkö jos sanon: tunnustellaan enemmän viinapulloja, kuin susia. Sanoin ”Länsisuomen uljaat pojat”, mutta se lause tarvitsee vähän selvitystä. Kun matkustaa maanteillä tai kävelee kaupungin kaduilla, silloin kohtaa usein ’uljaita poikia, jotka eivät pelkää ketään, tulkoon vaikka mitä’. Aseettomia eivät nuo uljaat ole, sillä viinapullo näkyy olevan joko taskussa tai päässä. Viinan voimalla ollaan uljaat, Mutta kun pää selvenee, katoa uljuus ja velttous astuu sijaan. Veltot, laiskat ja huolimattomat ovat ne, jotka venyvät vuoteillaan, kun sudet syövät heidän lapsiansa. Kehnot ja kaikkea miehuutta vailla ne, jotka eivät ryhdy kostamaan pedoille niiden hirmutöitä. Ei niin ollut ennen laita, ennen löytyi miehiä Laitilasta, Vehmaalla ja Mynämäestä, mutta kuinka on nyt laita, kun siellä elätetään susia lapsenlihalla? Muinoin kuin susi otti lampaan, sai hän tavallisesti kuolemanrangaistuksen, nyt ei tehdä mitään susille, vaikka ne vievät lapsia saaliikseen. Ei mitään, sillä noita kummallisia suden-ajoja, joita on toimitettu en ota lukuun. Jussi on kai ajatellut: ”Pekan lapsen susi söi, mitä mä siitä huolin”, ja hän uinailee edelleen. Ja Pekka itse? niin mitä hän yksin saa aikaan; ja susi on saanut vapaasti kulkea pitäjältä pitäjään ja kylästä kylään.”

Kirjoittaja tarjoaa ansaittua kritiikkiä 1800-luvun susijahtikulttuurille, ja tekstin pistävän ironinen tyyli on varmasti ollut provosoiva susivuosien hankalassa ilmapiirissä. Kirjoituksen perusteella on selvää, että susialueen ulkopuolella asuneet olivat jo tuolloin kyllästyneitä maaseudulla asuvien leväperäiseen asenteeseen. Pitäjien välisten juominkien maineen saaneiden sudenajojen voidaan ainakin niiden tulosten perusteella tosiaan sanoa olleen turhanpäiväisiä, ja oli selvää, että susisurmia ei saataisi pysäytettyä vallitsevien toimintatapojen avulla. Tekstissä vilahtaa myös kriittinen ote väkijuomien holtitonta väärinkäyttöä kohtaan, jota 1800-luvun aikana alkunsa saanut raittiusliike on saattanut kirjoittajassa inspiroida.¹³¹ Kirjoittajasta tuntuu selvältä, että vaikka varsinaissuomalaisten

¹³¹ Sulkunen 1986, 17–22.

maalaisyhteisöjen jäseniä tarvittiin osaksi susienhävittämiskampanjaa, operaation todelliset aivot olivat Turun kaltaisissa sivistyskaupungeissa, joissa päätökset tarvittavista toimenpiteistä tehtiin.

Vastaus haluttomuudesta osallistua jahteihin piilee itse sudenajoissa, jotka olivat kaikesta lähdeaineistosta päätellen susialueiden kansan mielessä turhanpäiväisiä operaatioita. Kaupunkilaisilla vaikutti olevan ”Ennen ja nyt” -artikkelista päätellen olevan tarkka ymmärrys siitä, että susijahtien osallistujien käsittämättömältä vaikuttava asennoituminen niitä kohtaan tekee käytännön toimenpiteistä turhanpäiväisiä. Maalaiset taas eivät uskoneet pelkän suopean asenteen riittävän onnistuneeseen jahtiin. Jokaisella jahtiin osallistumaan pakotetuista oli varmasti omat kiireiset askareensa, joita olisi mieluummin toimitettu metsässä susien perässä tarpomisen sijaan. Maalaispitäjien isäntien ja torppareiden kiireiset kesäpäivät kuuluivat muun muassa ohran kylvöissä ja perunan istuttamisessa,¹³² ja aikaisempien kokemusten perusteella tuloksettomat sudenjahdit olivat vain ajanhukkaa. Susi on saatettu nähdä myös luonnonvoimana, pakollisena pahana, josta ei ollut mahdollista päästä eroon.¹³³

Kesän 1880 jahdit vain vahvistivat mielikuvaa susijahtien tuloksettomuudesta. Edes susivuosien aikaisten jahtien ennennäkemätön mittakaava ei innostanut Varsinais-Suomen miehiä. Samaan aikaan lehdistö painoi yhä päälle, ja esimerkiksi *Satakunta*-lehti kirjoitti marraskuussa 1881, että ”-- on yhdessä ja toisessa kunnassa ajoittain jahtia pidetty ja suurella metelillä karkoitettu pedot muutamiksi päiviksi toisen kunnan piiriin, vaan tietääksemme ei näissä tilaisuuksissa ole ainoatakaan sutta nähty sitä vähemmän hengeltä pois saatu”.¹³⁴ Susien aiheuttamien vahinkojen määrä oli kasvanut Varsinais-Suomen tapahtumia edeltävinä vuosina huomattavasti, joten nyt jos koskaan pedoista olisi lehdistön mukaan päästävä eroon. 1800-luvun loppupuoliskon maalaisilla oli omien mielipiteidensä ja kiireidensä lisäksi kuitenkin useita muita henkeä ja terveyttä uhkaavia murheita. Katovuosien, nälänhädän ja kulkutautien kaltaiset kansalliset vitsaukset saivat paikalliset susiongelmät tuntumaan heidän silmissään mitättömiltä.¹³⁵

¹³² Tikkanen 2019, 67.

¹³³ Lähdesmäki et al. 2025, 67.

¹³⁴ SK 26.11.1881, 1.

¹³⁵ Laaksonen 2013, 130; Tikkanen 2019, 18.

Sanomia Turusta -lehdessä julkaistun ”Ennen ja nyt” -tekstin kirjoittaja pohjusti tekstinsä seuraavasti: ”Sen minun heti täytyy myöntää, että olen kaupungissa syntynyt ja elänyt, joten en tiedä suden pyynnistä paljoa, enkä kansan elämästä maankylissä liikoja, syystä alankin kyhäykseni samoilla sanoilla kuin useat kirjeenvaihtajat: ’kun ei lihavat laula, laulan minä laiha poika’”.¹³⁶ Yllättävän nykyaikaisen näkökulman ottava teksti vaikuttaa siltä, että se olisi voitu julkaista missä tahansa 2000-luvun julkaisussa, kenties hieman vanhahtavaa sananpartta lukuun ottamatta. Modernille susikeskustelulle tyypillisesti kaupunkilaisten ajatukset asiaan oli helppo sivuttaa, sillä heillä ei katsottu olevan käytännön kokemusta luonnon keskellä elämisestä, eivätkä maaseuduilla elävät sudet aiheuttaneet heille vaaraa. Samalla tavalla tekstin kirjoittaja vetosi maalaispitäjien asukkaita ryhtymään toimiin susia vastaan, mutta ei välttämättä ymmärtänyt sitä epäkäytännöllisyyden määrää, mikä hänen vaatimuksistaan tavalliselle talonpojalle aiheutuisi. Jo 1800-luvun susikeskustelussa oli siis nähtävissä kulttuurierot maan ja kaupungin välillä.

Marraskuussa 1880 *Sanomia Turusta* -lehdessä kutsuttiin ravintola Phoenixiin ”niitä, joilla on kokemusta susien ajossa ja hävittämisessä” keskustelemaan Varsinais-Suomen susitilanteen vaatimista toimenpiteistä. ”-- tosian häpeällistä on, ettei mitään tässä kohden näytä tulevan toimeen”, kokouksen tuntematon alullepanija kirjoittaa kutsussaan, selvästi kyllästyneenä jatkuvista susisurmista.¹³⁷ Kokouksessa valittiin komitea, jonka susivastaisia toimia rahoittamaan järjestettiin rahankeräys Varsinais-Suomen kunnissa.¹³⁸ Yksi komitean suunnittelemista toimenpiteistä oli ”lähettää pätevä henkilö panemaan myrkytettyjä raatoja sopiville paikoille, niillä tienoilla, missä sudet ovat raadelleet lapsia ja tämmöisten myrkyllä valmistettujen raatojen asettamisessa metsiin käyttää kaikellaisia varokeinoja”.¹³⁹

Ravintola Phoenixin susikokous järjestettiin 2. marraskuuta, ja jo saman kuun 19. päivän lehdessä julkaistiin marttilalaisen kirjeenvaihtajan raportti komitean myrkytysuunnitelmaan liittyen. Komitean myrkytvastaavaksi nimitetyn puutarhuri C. G. Söderbergin kirjoitetaan myrkyttäneen pitäjän alueella jopa 30 haaskaa alueen susien löydettäväksi. Marttilaa oli vaivannut vaikea heinän puute, minkä takia lopetettujen hevosten raadoista ei ollut pulaa. Söderbergin oli määrä kiertää suorittamassa tehtävänsä useamman kunnan alueella, ja

¹³⁶ ST 6.11.1880, 1.

¹³⁷ ST 2.11.1880, 1.

¹³⁸ ST 4.11.1880, 1; Tikkanen 2019, 90.

¹³⁹ ST 4.11.1881, 1.

kirjoittaja kehottaakin kunnallisia päättäjiä tukemaan ”myrkky-herran” toimia. Kaikissa pitäjissä Söderberg ei kirjoittajan mukaan ollut saanut yhtä lämmintä vastaanottoa kuin Marttilassa.¹⁴⁰ Erityisesti kirjoittaja paheksuu Sauvon ja Uskelan päättäjien asennetta:

”Miten täällä kerrotaan oli asiasta siellä [Sauvossa] pidetty kuntakokous, missä komitean lähettämälle petojen hävittäjälle ei ainoasti kielletty kaikki apu kunnan puolelta, vaan tehtiin hän vielä vastuunalaiseksikin kaikista myrkyttämisen mahdollisista seurauksista. Lähes samoin oli ollut Uskelassa, sen verta kuin tuli kuntaan ja polisihallitukseen, mutta kohteliaisuutta ja tehokasta apua osottivat siellä petojen hävittäjälle kauppiaat salosta, veljekset Landzett, josta heille kiitos, mutta Sauvon ja Uskelan kunnille – laitos!”¹⁴¹

Naapurikunnat saivat marttilalaiselta kirjoittajalta kovaa kritiikkiä. Tekstin sävy lipsahtaa jopa huvittavaksi, kun susitilanteen käsittelyn sijaan kirjoittaja alkaa kuin ohimennen leuhkia sillä, kuinka paljon avuliaampaa ja avokätisempää väkeä hänen kotipitäjässään asuu itsekkäisiin naapurikuntiin verrattuna: ”-- eikä täällä vedetty estelemiseksi ’omaa vahtaamista’ tai muita verukkeita, vaan annettiin myrkyttäjäherran suolailla hevoslihan oman mielensä ja asian tarpeen mukaan, koska oivallettiin sen hyvä tarkoitus.”¹⁴² Lopetetut hevoset oltiin Marttilassa anteliaasti luovutettu hyvään tarkoitukseen, ja jokaisen pitäisi kirjoittajan mukaan ottaa kuntalaisista mallia.

On huomionarvoista, että Marttilan naapuripitäjissä Söderbergille ei ollut tarjottu kunnan apua, vaikka susisurmat olivat Turun susikomitean alullepanemien myrkytystöiden aikaan koituneet saman vuoden aikana jo yhdeksän varsinaissuomalaisen lapsen kohtaloksi. Syynä saattoi olla Marttilan, Sauvon, Uskelan ja Salon itäinen sijainti. Kunnat nimittäin sijaitsivat suhteellisen kaukana aikaisempien surmien tapahtumapaikoista, joista kahdeksan oli Turun länsipuolella.¹⁴³ *Sanomia Turusta* -lehden julkaisuista vuosilta 1880 ja 1881 löytyy kuitenkin raportteja susihavainnoista myös Varsinais-Suomen itäosista, esimerkiksi Halikosta¹⁴⁴ sekä lähempänä Turkua sijaitsevasta Paimiosta¹⁴⁵, jossa susivuosien seitsemäs uhri, neljävuotias

¹⁴⁰ ST 23.11.1881, 2.

¹⁴¹ ST 23.11.1881, 2.

¹⁴² ST 23.11.1881, 2.

¹⁴³ Tikkanen 2019, 216.

¹⁴⁴ ST 9.11.1880, 2; ST 9.8.1881, 2.

¹⁴⁵ ST 24.11.1881, 2.

Ida Karolina Eufrosyentytär sai surmansa.¹⁴⁶ Myös tässä tapauksessa maalaispitäjien asennoituminen tilanteeseen oli vastahakoinen, vaikka havaintoja susista raportoitiin jo lähiseuduilta.

Komitean nimittämän puutarhuri Söderbergin lisäksi myös muut tahot harjoittivat haaskojen myrkyttämistä eri puolilla Varsinais-Suomea loppuvuodesta 1880. Mynämäeltä löydettiin joulukuussa kuollut susi, mutta sen kuolinsyystä ei voitu olla varmoja.¹⁴⁷ Toimittaja ja eränkävijä Alexander Hintze, joka osallistui susivuosien myrkyhankkeeseen, raportoi samoihin aikoihin tavanneensa urossuden jäljet haaskojaan tarkistaessaan. Jälkien perusteella Hintze oli tulkinnut suden ontuneen ja hoiperrelleen, oman käsityksensä mukaan vieraasta myrkyhaaskasta vahingoittuneena mutta sen jättämistä oireista lopulta toipuneena. Löytäessään omalta haaskaltaan naarassuden jäljet Hintze oli huomannut suden kiertäneen haaskan kaukaa.¹⁴⁸ Loppupäätelmä oli, että sudet olivat kantapään kautta oppineet myrkyvaikutuksen eivätkä enää toistaisi virhettään. Vaikka innostus myrkyhankkeeseen oli ollut laaja-alaista, se ei lopulta tuottanut mainittavaa tulosta.

Yleisen ja koko susivuosien ajan *Sanomia Turusta* -lehden sivuilla esiintyneen kokonaisuuden muodostivat tekstit, joissa epämääräistä kolmatta osapuolta kehoitettiin tarttumaan toimeen susitilanteen ratkaisemiseksi. Tällaiset tekstit eivät ole suunnattu juuri kenellekään, vaan ne laaja-alaisesti toruvat ja hoputtavat tuntemattomaksi jäävää tekijää tai tekijöitä. Tästä esimerkkinä helmikuussa 1882 julkaistu kirjoitus, jossa ”Kalastaja”-nimimerkkiä käyttävä vaaljokelainen kirjoittaja vetoaa oman pitäjänsä kyvyttömyyteen ja valmiuteen pyytää lähistöllä tavattuja susia omin voimin, joten vastuu vieritetään Suomen metsästäjäpiirien harteille. Eränkävijät ja muut suden pyyntiin mahdollisesti kykenevät pelkistetään tekstissä vain ”Topiakseksi” ja ”Taavetiksi”, anonyymeiksi tekijöiksi, joiden pitäisi tehdä asialle jotain vieraudestaan huolimatta:

”— vaan millä me otamme suden, kuin ei meillä ole pyydyksiä muita kuin mertoja ja katiskoja, eikä susi mene niihin, mutta missä nyt mahtaa olla suden tappajat, missä olet sinä, Topias ja Taavetti, joka jo olet 30 karhua tappanut.

¹⁴⁶ ST 16.10.1880, 1; Tikkanen 2019, 218.

¹⁴⁷ Tikkanen 2019, 90–91.

¹⁴⁸ Tikkanen 2019, 94.

*Tuleppa tappamaan nämäkin sudet, jotka jo taas uhkaavat karjaamme ja pieniä lapsiamme.*¹⁴⁹

”Kalastajan” teksti on julkaistu jo viimeiseksi jääneen susisurman jälkeen, mutta vastaavia kirjoituksia löytyy koko susivuosien ajalta. Susisurmien viidennen uhrin, kolmevuotiaan Amanda Latvan tapauksesta kertovan uutisen yhteydessä kirjoitettiin toukokuussa 1880: ”Jo olisi aika ryhtyä tehokkaisiin toimiin noiden hirviöiden hävittämiseksi, jotka näin surkean inhottavalla tavalla, häpeäksemme raatelevat ihmiskunnan kalliimpaa omaisuutta, sen omia lapsia”.¹⁵⁰ Kuukautta myöhemmin kirjoitettiin Karjalan kappelista: ”Arvattavasti näillä seuduilla on sudenpesiä. Hyvä olisi jos niitä etsittäisiin ja hävitettäisiin”.¹⁵¹

Kirjoituksissa toistuu konditionaali, jonkun vieraan ja etäisen ”olisi” tehtävä susitilanteelle jotain. Näissä teksteissä korostuu susisurmien aiheuttama epätoivo ja kasvava paniikki. Kirjeenvaihtajilla ja muilla kirjoittajilla ei yksinkertaisesti ollut tietoa siitä, minkä tahon vastuulla jatkuvien tragedioiden sarjaan puuttuminen oli. Epämääräistä ”esivaltaa” oli helppo syyttää, mutta myös kunnalliset ja valtiolliset toimielimet olivat ennennäkemättömän tilanteen edessä neuvottomia. Susisurmien jatkuessa passiiviset kehotukset toimeen saivat sudenajojen yhteydessä esiintyneen kriittisen lehtikirjoittelun ankaramman sävyn.

¹⁴⁹ ST 27.2.1882, 3.

¹⁵⁰ ST 18.5.1880, 2.

¹⁵¹ ST 19.6.1880, 2.

3 Kritiikki ja mielipidekirjoitukset

3.1 Kritiikki esivallalle

Kulttuurilehti *Ilmiössä* julkaistiin lokakuussa 1881 ”Moinen maa” -nimeä kantava runo, joka julkaistiin noin kuukautta myöhemmin myös *Sanomia Turusta* -lehdessä.¹⁵² Nelisäkeistöinen runo tarkastelee suomalaista susipolitiikkaa ja susiasenteita kriittisestä näkökulmasta, ja tuo esiin useita tutkimusaiheen kannalta kiinnostavia näkökohtia.

*”Maa, jossa jotkut jahtiseurajaksaa
Variksen, korpin, haukan hengen maksaa
Ja sitten yhtyy ilmaan ampumaan
Ja syömään, juomaan voitonriemussaan –
On sekin voitto olla voittamatta
Ja jättää sudet, karhut tappamatta! –
Maan semmoisen ma tiedän: Suomenmaan.”¹⁵³*

Vuodesta 1868 eteenpäin keisarillinen metsästysasetus luokitteli sekä sudet että useat petolinnut ”vahinko-eläimiksi ja ryöstölinnuiksi”.¹⁵⁴ Myös variksesta, korpista ja haukasta maksettiin monissa kunnissa tapporahaa, sillä orastavat käsitykset riistatieteestä ja ekologisista lokerikoista eivät vielä 1800-luvun lopulla olleet kehittyneet pitkälle.¹⁵⁵ Runon kirjoittaja ei ymmärrä miksi tapporahaa maksetaan näennäisen vaarattomista linnuista maan ollessa täynnä paljon vaarallisempia suurpetoja.

*”Tääll’ laki vainoo koiraa uskollista,
Sit’ elättää ei köyhän mahdollista.
Kuus kuuta jänistäkin suojellaan,
Maan lapset sutten suuhun lahjotaan.
Niin jäniksiä suojaa jänissuku.
Maan miehen tehtävist’ on vähä luku*

¹⁵² Ilmiö 15.10.1881, 15–16; ST 10.11.1881, 3.

¹⁵³ Ilmiö 15.10.1881, 15–16; ST 10.11.1881, 3.

¹⁵⁴ Tikkanen 2019, 35.

¹⁵⁵ Tikkanen 2019, 167.

Ja urhokas on susikunta vaan.”¹⁵⁶

Viikko sen jälkeen, kun *Sanomia Turusta* oli julkaissut runon, se julkaisi myös lyhyen artikkelin siitä, miten koiraveron voidaan katsoa laskeneen koirien määrää Varsinais-Suomen maaseudulla ja siten osaltaan mahdollistaneen susisurmat. Toukokuussa 1878 asetetun koiraveron tarkoituksena oli estää vesikauhun leviämistä ja vähentää irtolaiskoirien määrää.¹⁵⁷ Runon kirjoittaja antaa kuitenkin ymmärtää, että mitä harvemmasta talosta löytyi vahtikoira, sitä helpompaa ja turvallisempaa susien oli tulla ihmisten ilmoille. Runossa esitetty ajatus koiraveron vaikutuksesta susisurmiin ei ollut ainoa laatuaan, sillä syksyllä 1881 valtiopäiville uutisoitiin olevan suunnitteilla esitys veron väliaikaisesta lakkauttamisesta.¹⁵⁸ Vaikka koiran läsnäolo pihapiirissä saattoi suojella talon karjaa ja lapsia, löytyy susivuosien aikaisesta uutisoinnista myös useampi raportti suden tappamista koirista.¹⁵⁹ Koiraveron poistettiin Suomen maaseudulta susivuosien jälkeen maaliskuussa 1882, ja Varsinais-Suomen susisurmien vaikutus asiaan nousi esille *Sanomia Turusta* -lehden uutisoidessa asiasta.¹⁶⁰

Kirjoittaja ei ole tyytyväinen myöskään Suomeen hiljattain saapuneesta luonnonsuojeluaatteesta, jossa jäniksestä tunnutaan pidettävän parempaa huolta kuin maan lapsista. Vuoden 1868 metsästysasetuksen myötä jäniksen ja muiden ”hyödyllisten riistaeläinten” pyynti oli kiellettyä maaliskuusta heinäkuuhun.¹⁶¹

*”Ja pedost’ esivalta palkinnoita
Jos tarjoaa – et huoli pyytää noita,
Jos tapettuas ihmisverta vaan
Ei susi vuoda, että huomataan,
Ett’ on se syönyt lasta kymmenkunnan
Ja kauhistuksiin saanut ihmiskunnan –
Kun näytät sen, niin tappos palkitaan.”¹⁶²*

¹⁵⁶ Ilmiö 15.10.1881, 15–16; ST 10.11.1881, 3.

¹⁵⁷ Auvinen 2016, 11.

¹⁵⁸ ST 17.11.1881, 2.

¹⁵⁹ esim. ST 14.12.1880, 3; ST 22.1.1881, 2; ST 8.2.1881, 2.

¹⁶⁰ ST 13.3.1882, 1.

¹⁶¹ Auvinen 2016, 10.

¹⁶² Ilmiö 15.10.1881, 15–16; ST 10.11.1881, 3.

Runon kolmannessa säkeistössä kirjoittaja tarttuu ajalle tyypilliseen tapporahapolitiikkaan. Sanat viittaavat senaatin marraskuussa 1880 asettamaan tarjoukseen, jossa ”-- lisä palkinto annetaan sille, joka ... tappaa suden taikka ilveksen, joka ihmisiä on hätyyttänyt, olkoon sitte, että peto hätyyttäessään on tapettu taikka niin pian sen jälkeen että joko jälet taikka joku muu seikka taitaa todistaa pedon olleen hätyyttäjän --”.¹⁶³ Kirjoittaja pitää siis riittämättömänä menettelyä sitä, että kansaa kehotetaan vainoamaan nimenomaan ihmisten kimppuun hyökänneitä tai lapsia surmanneita susia, vaikka jokainen susi voisi mahdollisesti syyllistyä samaan.

*”Kun äidit itkee verta lapsiensa,
Niin urhot nostaa maljan huulillensa
Ja ruutiaan taas ilmaan ampuaa.
Vaan sudet silloin riemust’ ulvahtaa.
Ja kosto viattoman verilainen
On tahra maamme kunnian ja maineen.
On moinen maa tää armas Suomen maa.”¹⁶⁴*

Runon viimeisessä säkeistössä kirjoittaja palaa jälleen esittämään, että varsinaissuomalaisten metsänkävijöiden piippujen tulisi osoittaa ylätalouden sijaan maan kamaralle. Vuoden 1880 syksyn lehtikirjoituksissa on havaittavissa käännekohta susivuosien aikaisessa julkisessa diskurssissa. Susisurmien uhrimäärän kasvaessa herättiin tilanteen vakavuuteen, ja mahdollisiin vaihtoehtoihin susikysymyksen ratkaisemiseksi alettiin toden teolla paneutua. Runon lopussa kirjoittaja tuo esille näkökohdan, johon teoksen nimikin viittaa: Suomen ja suomalaisten kansainvälinen maine on vaakalaudalla.

3.2 Kritiikki jahtivoudeille

Susisurmista uutisoitaessa liitettiin varsinaisen uutistekstin yhteyteen usein jonkinlainen aiheeseen liittyvä epävirallisempi subjektiivinen kirjoitus. Tapa oli yleinen varsinkin susivuosien alkupuolella, ennen kuin susitilanteen mittakaava kasvoi vakavaksi. Tällaisia vapaamuotoisempia kirjoituksia olivat esimerkiksi Karl Hörnbergin kuolemaa käsittelevien artikkeleiden varoittavat anekdootit tai susien tappamien lasten määrän lisääntyessä yleistynyt

¹⁶³ ST 16.11.1880, 4.

¹⁶⁴ Ilmiö 15.10.1881, 15–16; ST 10.11.1881, 3.

yhteiskunnallinen kritiikki. Hyvä esimerkki ilmiöstä esiintyy muun muassa susivuosien neljännen uhrin, kaksivuotiaan Maria Mathilda Helinin kuolemasta kertovan uutisen yhteydessä:

”Kaikki sekä suuret että pienet talot maksavat kapan rukiita vuotisesti niin sanotulle jahtivoudille, jonka velvollisuutena pitäisin myös vuosittain toimittaa jahtia, peto-eläinten hävittämiseksi. Mutta mitään senkaltaista tointa en ole 22 vuotisen oleskelemiseni aikana paikkakunnalla kuullut mainittavankaan, vaan ovat nämät kunnan väen palkkaamat virkamiehet aikain kululla vakinaisen virkansa velvollisuudet unhotettuansa, joutuneet kruununpalveliain käskyläisiksi.

Eikö senkaltaisten kauhistavaisten tapausten, kuin alussa mainittu [Helinin kuolema] ja muut samankaltaiset likiseuduiltamme pitäisi muistuttaa heitä laillisesta velvollisuudestaan ja vaatia heidän esimiehiänsä huolta pitämään ensin heidän vakinaisen virkansa vaatimuksista, ja vasta sitte, jos aika sallii ryhtymään muihin toimiin? Minä kysyn vaan.”¹⁶⁵

Nimimerkin ”E. L.” kirjoittama teksti vyöryttää vastuuta paitsi jahtivoudeille, myös heitä korkeammille tahoille. 1620-luvulta lähtien jokaisesta Ruotsin valtakunnan pitäjistä löytyi jahtivouti-titteliä kantava virkamies, jonka tehtävänä oli järjestää säännöllisiä sudenajoja sekä valvoa vuoden 1347 susiverkkolain toteutumista omilla vastuualueillaan.¹⁶⁶ Sekä aikalaiskirjoituksista että tutkimuskirjallisuudesta käy nopeasti selville, että jahtivoudit eivät virkamies-statuksistaan huolimatta paistatelleet muun kansan kunnioituksessa.¹⁶⁷ Voutien palkanmaksu vaati verorahoja, eikä suurpetotilanne varmasti vaatinut jahtivoudin palveluita valtakunnan jokaisessa pitäjässä.

Marttilan, Pöytyän ja Liedon kuntien alueilla kesäkuun 20.–21. päivinä 1880 järjestetyn sudenajon epäonnistuttua kääntyi marttilalainen, nimettömäksi jäänyt jahtivouti *Sanomia Turusta* -lehden puoleen puolustaakseen itseään. Hän kirjoitti niin katkeran tilityksen, että

¹⁶⁵ ST 4.5.1880, 3.

¹⁶⁶ Laaksonen 2013, 184; Tikkanen 2019, 32.

¹⁶⁷ esim. Tikkanen 2019, 32–33.

lehden toimitus joutui lisäämään sen jälkisanaksi huomautuksen ”Toivottava olisi, ettei niin laveasti yksityisiä asioita kerrottaisi. Toim. muist.”.¹⁶⁸

”Jahtivoutina, kuin olen, en tiedä miten näinä sotaisina aikoina rohkenen tulla yleisön eteen, joko lakitta päin kyyryssä selin, taikka suorana seisoin kaksi sormea ylhäällä ohauksellani, syystä että jahtivoutien vikana ja huolimattomuutena pidetään että sudet näinä ja edellisinä aikoina ovat saaneet syödä lapsia. Mutta antakaappas ma puhun teille vähäsen asiasta! Täällä Marttilassa, missä kaikissa asioissa olemme tahtoneet muitten naapuri-pitäjien edellä rientää, on tänä vuonna esimerkiksi jo pidetty neljä susi-jahtia. Mutta kuinka? Kaikki turhaan! Kenenkä siinä sitten syynä? Jahtivoudin kaiketikin!

Marttilan jahtivouti kuvailee tekstissään aiemmin keväällä järjestettyjä susijahteja, joita hänen oli määrä johtaa. Järjestystä oli kuitenkin mahdotonta pitää yllä marttilalaisten jahtimiesten levottomuuden takia:

”Tärkeät määräykset vallesmanniltamme saatua, lähdimme hyvin hiljaa, sillä ei ääntäkään pitänyt saada kenenkään päästä suustansa, sotaan, varustettuina pyssyillä ja muilla aseilla. Mutta ennen kuin paikalle jouduttiin oli jo hyvää melskinää ja ääntä pidetty. Minä raukka koetin järjestää jahti-ketjun niin että sudet olisivat sen keskelle jääneet. Mutta silmäni vältettyä käänsi usiampi mies selkensä keskikohtaa päin ja meni mitä minnekin Asia kävi sitten niin, ettemme edes saaneet nähdä, sitä vähemmin ampua suttu. Ei ihmettä, sillä vaikka kuinka olisi kieltänyt ihmisiä ääntä ja melua pitämästä, niin kiljunta, ampuminen ja muu melske kuului sinnekin.”

Jahtivoudin tavoin myös Marttilan nimismies piti jahtimiehiä syypäinä sudenajojen epäonnistumiseen. Leväperäisen ajon jälkeen järjestetyssä kuntakokouksessa hän kehotti piirikuntalaisia innolla osallistumaan tulevaan 20. ja 21. päivän jahtiin, joka sekin tulisi tosin jäämään tuloksettomaksi. ”Koko tämä suuri, raskas työ meni siis hukkaan”, jahtivouti toteaa. Ei ole tiedossa, kuinka suuria virkapaineita Marttilan nimettömäksi jäänyt jahtivouti koki, tai oliko häneen kohdistettu ilmeisen runsas kritiikki peräisin jahtimiehiltä ja muulta tavan

¹⁶⁸ ST 13.7.1880, 3.

kansalta vai hänen esimiehiltään, mutta hän vastasi ammattiinsa kohdistuneisiin syytöksiin samalla mitalla:

*”Älkääät siis enää huutaka jahtivoutien vioiksi sitä jos susi lapsia syö!
Kansallisvelvollisuuteni tiedän aivan hyvin olevan kaikin keinoin koettaa tappaa
tällaisia inhottavia raatelevaisia eläviä, mutta kuinka muutama ihminen voi
isoista jahteista tottumattoman väen kanssa mitään toimeen saada, joll’ei itse
kansa halukkaasti tahdo ryhtyä petojen tappamiseen. -- En myös ihmettelemättä
voi olla siitä laimeudesta ja huolettomuudesta, kun Turun kaupungissa asuvat
metsästäjätkin osottivat poissa-olollansa tästä äsken kerrotusta jahdistista. Mutta
muistanpa asian. Ei ole heidän syynsä että sudet lapsia syövät, sillä on
tietystihän ei Turussa ole vielä sellaista tapahtunut. -- Kyllä olette hyviä miehiä
mantereella toisia pauhaamassa, kuin toiset merellä haaksirikon tekevät. Mutta
oletteko nyt täyttäneet kansallisvelvollisuutenne? Olette kaiketi, kosk’emme ole
kuulleet että sudet ovat lapsianne syöneet! Nyt taas kumarran ja olen nöyryn
jahtivoutinne!”*

Marttilan jahtivouti vierittää syyt jahtimiesten ja turkulaisten metsänkävijöiden niskoille. Marttilalaiset tai muiden maalaispitäjien asukkaat olivat tuskin moittineet jahtivoutejaan, sillä heille sudenajot ja niiden saaliit tuntuivat olevan vähäpätöisiä seikkoja. Osa turhautumisestaan koko *Sanomia Turusta* -lehden lukijakunnalle avautuneen jahtivoudin korviin kirineestä kritiikistä oli sen sijaan mitä ilmeisemmin peräisin Turun kaupungista. Kaupungin ja maaseudun välinen vastakkainasettelu tulee ilmi myös muissa susivuosien aikaisissa mielipidekirjoituksissa. Kaupunkilaisten tuntui usein olevan hankala käsittää maaseudun väestön välinpitämättömyyttä ja sitä, miten maalaiset kerta toisensa jälkeen epäonnistuivat päästämään lapsiaan syöviä petoja pois päiviltä.

Jahtivoudit saivat osakseen myös ymmärrystä susitilanteen osoittautuessa odotettua hankalammaksi. Kesäkuun 7. ja 8. päivinä järjestetyn Karjalan kappelin sudenajon jälkeen kirjoitettiin Taivassalosta, ettei yrityksen epäonnistumisesta sopinut syyttää jahtivoutia: ”järjestystä moitittiin huonoksi etenkin mannermaalla, jota ei sentään susijahtivoudin viaksi sanottu, sillä mitä voi hän tehdä semmoisen väkijoukon, joka on monilukuinen ja enimmä-

osaksi huoleton jahdin menestymisestä.”¹⁶⁹ Vaikka paikallinen virkamies olikin helppo ja läheltä löytyvä syntipukki susivuosien tapahtumille, myös esivallan epätoivoisia toimenpiteitä susisurmien estämiseksi arvostettiin. Tilannetta ei tässä tapauksessa ollut kuitenkaan mahdollista ratkaista ilman että syy lankesi jälleen toisen tahon kontolle.

3.3 Kehoitukset toimeen johtavat kansalliseen kriisiin

Kesäkuun 1880 epäonnisten sudenajojen jälkeen susiuutisointi keskittyi pitkälti kotieläimiin kohdistuneiden hyökkäysten käsittelemiseen. Heinä-, elo- ja syyskuun aikana *Sanomia Turusta* uutisoi susien surmanneen karjaa Kangasalla¹⁷⁰, Maariassa¹⁷¹, Jokioisilla¹⁷², Lattomerellä¹⁷³ ja Paattisilla.¹⁷⁴ Myös kymmenenvuotiaan Anna Sofia Lindbergin kuolemasta suden kynsissä kirjoitettiin lyhyesti elokuussa.¹⁷⁵ Loka- ja marraskuussa *Sanomia Turusta* -lehdessä ilmestyneissä teksteissä on havaittavissa muutos susiuutisoinnin sävyssä. Lokakuussa saivat vain kymmenen päivän sisällä toisistaan surmansa neljävuotias Ida Karolina Eufrosyneytytär, viisivuotias Serafina Alexandra Granfors sekä viisivuotias Paul Robert Pauleson Grönros.¹⁷⁶ Suhtautuminen susisurmiin vakavoitui, ja kirjoittajat ymmärsivät, että jonkinlaisia tehokkaita toimenpiteitä on ennemmin tai myöhemmin saatava vireille. Tämä näkyy lehdessä julkaistuista mahtipontisissa kehotuksissa tarttua toimeen:

*”Tätä ei voida, eikä saada kärsiä. Me isät! ryhtykäämme todella toimeen, keksimään keino susien hävittämiseksi. Sanokaamme yhdestä suusta: maksaa mitä maksaa, mutta sudet pois! Eihän niiden hävittäminen ikinä voi maksaa niinpaljon kuin niitä pitäminen maksaa –”*¹⁷⁷

*”Enään ei kulu viikkoa, melkeinpä ei päivääkään, joka ei toisi tietoja susien julmista, kammottavista hirmutöistä. – Muuallakin lähipitäjissä ovat sudet hätyyttäneet ihmisiä. Sotaan susia vastaan on sentähden kiireimmiten ryhdyttävä.”*¹⁷⁸

¹⁶⁹ ST 29.6.1880, 3.

¹⁷⁰ ST 27.7.1880, 2.

¹⁷¹ ST 31.7.1880, 2.

¹⁷² ST ST 31.8.1880, 3; ST 7.9.1880, 2.

¹⁷³ ST 7.9.1880, 2.

¹⁷⁴ ST 16.9.1880, 3.

¹⁷⁵ ST 10.8.1880, 2.

¹⁷⁶ Tikkanen 2019, 218.

¹⁷⁷ ST 4.11.1880, 2.

¹⁷⁸ ST 9.11.1880, 2.

Grönros menehtyi lokakuun 16. päivänä suden raatelemana, jolloin lehdessä kirjoitettiin, että ” -- tämä on jo meidän tietääksemme seitsemäs jollei kahdeksas lapsi joka lyhyen ajan kuluessa on henkensä menettänyt Turun lähiseuduilla. Tosiaankin kauheata!”.¹⁷⁹

Todellisuudessa Grönros oli yhdeksäs susien surmaama lapsi saman vuoden aikana.¹⁸⁰

”Ovatko kunnat peri huolimattomat, vai halveksivatko lapsen henkeä, kosk’eivät tehokkaampiin toimiin ryhdy?”, lehdessä ihmetellään. Tilannetta lietsoivat entisestään loka- ja marraskuiset tapaukset, joissa susihyökkäyksen uhrin selvisivät kohtaamisista elossa:

Halikossa kahdekanvuotias Ida Elina Kustaantytär selvisi hyökkäyksestään puremahaavalla reiteen¹⁸¹ ja Yläneellä naapurin onnistui pelastaa nimettömäksi jäänyt kymmenenvuotias poika suden suusta.¹⁸² Niin ikään Halikossa lapsia kouluun kuljettanut renki loukkaantui käsivarresta suden pyrkiessä tämän ohjaaman reen kyytiin.¹⁸³

Sekä susihyökkäysten että -surmien kasvava määrä ja tiheys muuttivat omalta osaltaan kansan asennoitumista susitilannetta kohtaan. Loka- ja marraskuun hyökkäysten ja surmien voidaan katsoa olleen lopullinen käännekohta susidiskurssin suunnalle. Pian Grönrosin kuoleman jälkeen *Uusi Suometar* -lehden etusivulla julkaistiin ”Suomalaisia vanhempia” -nimimerkkiä käyttäneen kirjoittajan teksti, joka päättyi kolme päivää myöhemmin myös *Sanomia Turusta* -lehden sivuille.¹⁸⁴ Otsikkoa ”Kuinka kauan saavat sudet syödä lapsiamme?” kantava teksti täytti *Uuden Suometaren* etusivun lähes kokonaan, ja se on osoitettu Laitilan, Paimion ja Vehmaan pitäjien asukkaille.

”Kansalaiset!

Kolmikertainen hirmutyö on tapahtunut teidän seuduillanne. Kahden viikon kuluessa ovat sudet tappaneet kolme lasta. Jos lisäksi luetaan petoeläinten onnettomat uhrin viime vuonna, niin on maallamme se suru ja se häpeä, että vähemmän kuin kahden vuoden aikana on valittaminen 10, tietää kymmenen, niin kauheata tapausta.

¹⁷⁹ ST 23.10.1880, 2.

¹⁸⁰ Tikkanen 2019, 218.

¹⁸¹ Auvinen 2016, 55; Tikkanen 2019, 86.

¹⁸² ST 11.11.1880, 2.

¹⁸³ ST 9.11.1880, 2.

¹⁸⁴ ST 30.10.1880, 2–3; US 27.10.1880, 1.

Tänlaista ei ole tiettävästi koskaan ennen tapahtunut meidän eikä missään sivistyneessä maassa. Niin ei voi, niin ei saa enään tapahtua. Jos niin vastakin tapahtuu, on se saattava meidät häviämättömään häpiään. Kaikki inhimilliset tunteemme kuohuvat; kysytään, villedjökö asuu siinä maassa, missä moista voi tapahtua, onko miehuutta ja mieltä, lakia ja järjestystä, yhteiskuntaa ja hallitusta siinä maassa, joka ei edes kykene suojelemaan turvattomia lapsiansa peto-eläimiltä.”¹⁸⁵

Lokakuun kolme susisurmaa olivat selvästi ylittäneet kansallisen kipukynnyksen, sillä lehtikirjoitusten sävy muuttuu silmin nähden velvoittavammaksi ja syyttävämmäksi juuri niiden jälkeen. ”Suomalaisia vanhempia” korostaa susisurmien Suomelle tuottamaa kansallista häpeää, joka ei ollut *Sanomia Turusta* -lehden sivuilla saanut vielä palstatilaa. Kirjoittaja jatkaa toteamalla, että jokaisen suden surmaaman lapsen tarina on toistettu Euroopan suurissa sanomalehdissä. ”Se on surkeata, se saattaa maamme pahaan maineeseen, se tekee meidät kurjiksi Europan silmissä”.¹⁸⁶

Ei ole sattumaa, että teksti julkaistiin alun perin nimenomaan *Uudessa Suomettaressa*. Vuonna 1869 ilmestymisen aloittanut lehti oli perustettu fennomanian nimissä ja oli siten voimakkaan kansallismielinen. Kansallisateen ja kielitaistelun äänenkannattajana lehden sävy oli vanhoillinen; se painotti kansanvalistuksen arvoa ja puolusti luterilaista valtionkirkkoa. 1880-luvulla *Uusi Suometar* oli tilaajamäärältään suurin suomenkielinen sanomalehti ja sen levikki kattoi käytännössä koko Suomen alueen.¹⁸⁷ Varsinais-Suomen susitilanteessa sitä tuntui eniten huolettavan suomalaisen maineen pilaantuminen eurooppalaisten kulttuurivaltioiden silmissä. ”Suomalaisia vanhempia” kirjoittaa provosoivasti ja haastaa suomalaisia tekstissään väittämällä, että ”järkevä ja voimakas kansa, kansa, jolla on inhimilliset tunteet ja vähäkin isänmaan-rakkautta, tämän ensimmäisen onnettomuuden jälkeen olisi ponnistanut kaikki voimansa estääkseen sitä enää tapahtumasta”.¹⁸⁸ Kirjoittaja, tai kirjoituksen laatijat, kuten tekstin perään liitetty

¹⁸⁵ ST 30.10.1880, 2.

¹⁸⁶ ST 30.10.1880, 2.

¹⁸⁷ Tommila (toim.) 1988b, 201–202.

¹⁸⁸ ST 30.10.1880, 2.

monikkomuotoinen nimimerkki antaa ymmärtää, toivat sanomalehtien sivuille täysin uuden susisurmien aikaansaaman nationalistisen ongelman.

”Kuinka kauan saavat sudet syödä lapsiamme?” loi ilmiön käsittelemällä susisurmia uudesta, kansallisen häpeän näkökulmasta. Kuten alun perin *Ilmiö*-lehdessä julkaistussa ”Moinen maa”-runossa todettiin, ”Ja kosto viattoman verilainen / On tahra maamme kunnian ja maineen”.¹⁸⁹ Ravintola Phoenixissä marraskuussa 1880 järjestetystä kokouksesta, jossa susisurmien vastaiseen työhön ryhtyvä komitea nimitettiin, kirjoitettiin seuraavasti: ” -- Se oli aivan paikallaan se kokous, sillä varmaan olisi pian Saksassa tai Ranskassa ruvettu tuumimaan, mitenkä Suomen susia estettäisiin syömästä lapsia”, lehdessä kirjoitettiin.¹⁹⁰ Saman vuoden joulukuussa julkaistun tekstin turkulainen kirjoittaja on tyytyväinen susisurmien ehkäisemiseen pyrkivien toimenpiteiden etenemisestä, ” -- sillä kyllä se asia jo oli katala, kun huhu ’susien maasta’ kävi aina Englannissa ja siellä jo ruvettiin tuumimaan pyssymiesten lähettämistä tänne susia ajamaan”.¹⁹¹ Kun Suomen ainoa suomenkielinen lastenlehti Varpunen ilmoitti loppuvuonna 1880 lopettavansa toimintansa tilaajien puutteen takia, *Sanomia Turusta* -lehdessä pelättiin ulkomailla uskottavan, ” -- että sudet Suomessa ovat syöneet lapset siihen määrään että ainoan siellä omalla kielellä ulosannetun lastenlehden täytyi tilaajain puutteesta kuolla”.¹⁹² Oli selvää, että susikysymyksestä oli muodostunut myös suomalaisen identiteetin kysymys.

Varsinaissuomalaisista ei selvästikään ollut susisurmia estämään, kuten lehdissäkin kerrottiin: ”-- kansa sanotuissa paikoissa [Nousiaisten ja Mynämäen pitäjissä] on tottumaton suden-ajoihin ja puuttuu tarkoituksenmukaisia aseita ja kelvollisia johtajia --”.¹⁹³ Tästä syystä kuvernööri Creutz alkoi kesällä 1881 ajaa läpi ajatustaan ulkopaikkakuntalaisten jahtimiesten palkkaamisesta Turun seudulle.¹⁹⁴ Suomen senaatti hyväksyi Creutzin hankkeen, ja elokuussa kuvernööri tiedotti *Sanomia Turusta* -lehdessä, että jahtiporukkaan haetaan kokeneita metsämiehiä myös paikallisten keskuudesta.¹⁹⁵ Syystalvella uutisoitiin, että oululainen majuri Raimund Thuring matkustaisi senaatin toimeksiannosta etelään johtamaan ammattimiesten

¹⁸⁹ *Ilmiö* 15.10.1881, 15–16; ST 10.11.1881, 3.

¹⁹⁰ ST 6.11.1880, 1.

¹⁹¹ ST 4.12.1880, 1.

¹⁹² ST 21.12.1880, 1.

¹⁹³ ST 26.7.1881, 2.

¹⁹⁴ ST 26.7.1881, 2.

¹⁹⁵ ST 16.8.1881, 2–3.

toimeenpanemaa sudenajoa.¹⁹⁶ Tämä ei fennomaanien kannalta vielä ollut ongelma, korkeintaan se kolahti vain varsinaissuomalaisten itsetunnon päälle. Suuremman kohun aiheutti se, että Thuringin avuksi pestattiin paikallisten metsästäjien lisäksi jahtimiehiä Venäjän Pihkovasta.¹⁹⁷

Ajatus ulkomaalaisten palkkametsästäjien värväämisestä Varsinais-Suomeen oli syntynyt jo vuoden 1880 puolella.¹⁹⁸ Loppuvuodesta 1881 idea kuitenkin konkretisoitui, ja *Sanomia Turusta* kirjoitti Thuringin avuksi saapuvan ”muutamia n.s. sudenulvoja eli sudenhaltijoita sekä susimetsästäjiä Venäjältä”.¹⁹⁹ Senaatti tuki Thuringin suomalaisista talonpoikaispyytäjistä ja venäläisistä ammattimetsästäjistä, ”lukaaseista”, koostuvaa ryhmää yhteensä 7000 markan edestä.²⁰⁰ Thuring joukkoineen saapui Turkuun joulukuun 8. päivänä ja siirtyi varsinaiselle susialueelle muutamaa päivää myöhemmin.²⁰¹

Tammikuussa Thuringin metsästäjät onnistuivat siinä, missä suomalaiset eivät yksin olleet onnistuneet, ja kaatoivat lapsia oletettavasti surmanneen susiparin. Naaraan ampui 2. päivänä venäläinen Ivan Palkja, ja uroksen 14. päivänä suomalainen Matti Hillberg.²⁰² *Sanomia Turusta* -lehden sivuilla susitilannetta seurattiin yhtä tarkkaan kuin ennenkin, mutta uutisia susien surmaamista lapsista ei enää julkaistu. Vielä keväällä 1882 Thuringin seurue kiersi Varsinais-Suomen ja eteläisen Satakunnan alueilla susien perässä. Helmikuussa heidän uutisoitiin ampuneen kaksi sutta Eurajoen ja Lapin pitäjissä,²⁰³ maaliskuussa yhden Marttilassa.²⁰⁴ Samassa kuussa Thuringin miehien uutisoitiin kaataneen vielä yhden naarassuden Hinnerjoella,²⁰⁵ mutta sen jälkeen metsästäjien vaiheita ei *Sanomia Turusta* -lehden sivuilla enää käsitelty.

Venäläisten metsästäjien palkkaaminen Suomeen ei yllättäen aiheuttanut kohua ainakaan *Sanomia Turusta* -lehden sivuilla. Esimerkiksi fennomanian ja petovastaisuuden puolestapuhujan Zachris Topeliuksen tiedetään kuitenkin nimimerkin turvin kirjoittaneen

¹⁹⁶ ST 22.11.1881, 2.

¹⁹⁷ Tikkanen 2019, 145—146.

¹⁹⁸ esim. Tikkanen 2019, 144—145.

¹⁹⁹ ST 22.11.1881, 2.

²⁰⁰ ST 10.12.1881, 2.

²⁰¹ Tikkanen 2019, 146.

²⁰² esim. Tikkanen 2019, 148—153.

²⁰³ ST 23.2.1882, 2.

²⁰⁴ ST 11.3.1882, 2.

²⁰⁵ ST 21.3.1882, 3.

Hufvudstadsbladet-lehteen venäläisten metsästäjien värväämiseen liittyvistä huolistaan jo ennen kuin Thuringin johtaman monikansallisen joukon kokoonpanosta uutisoitiin.²⁰⁶ Kenties helpotus kyvykkäiden ja aikaansaavien metsästäjien saapumisesta oli varsinaissuomalaisen paikallislehden lukijoille niin suuri, ettei lapsia surmanneiden susien kaatajien kansalaisuudesta kehdattu valittaa. Toinen mahdollinen selitys on, että susialueen asukkaiden häpeä oli niin suuri, ettei vihaisten lehtikirjoitusten kautta haluttu kiinnittää huomiota ulkomaalaisten metsästäjien onnistumiseen.

Kesään 1882 mennessä susiaiheet tekstit ovat vähentyneet lehden sivuilla huomattavasti. Yksittäiset maininnat eivät keskity enää Varsinais-Suomeen, vaan suden surmaamia kotieläimiä tai satunnaisia susihavaintoja käsitteleviä uutisia kirjoitettiin lähinnä Pirkanmaan, Satakunnan ja Hämeen seuduilta. Muutamia poikkeuksia kuitenkin löytyy: syyskuussa suden tai ilveksen kerrottiin raadelleen lampaita Nousiaisissa,²⁰⁷ ja joulukuussa tehtiin näköhavaintoja susista Laitilassa ja Mynämäellä.²⁰⁸ Syyskuussa kustantaja Emil Hagelberg mainosti uutuuskirjojensa kärjessä uutta teosta *Itevä äiti eli katkeria kyynelhelmiä lapsista susien veriuhrina*, mistä voi päätellä pahimman susipelon olleen tuolloin jo haihtumassa pahaksi muistoksi.²⁰⁹ Vuoden viimeinen suoraan susivuosien tapahtumiin liittyvä kirjoitus on peräisin lokakuulta. Siinä Turun toimettomaksi jäänyt susikomitea julisti koruttomassa sivulauseessa lapsia surmanneen susiparin kuolleeksi. Komitea teki tiliä varallisuudestaan luettelemalla kaikki menonsa, joiden jälkeen sen kassaan oli jäänyt vain 62 markkaa ja 20 penniä. Summa oli niin pieni ja Varsinais-Suomen susitilanne niin rauhallinen, ettei komitea katsonut tarpeelliseksi kutsua koolle erillistä kokousta jäljelle jääneen rahan käyttötarkoituksen päättämiseksi.²¹⁰

²⁰⁶ Laaksonen 2013, 130; Tikkanen 2019, 143—145.

²⁰⁷ ST 26.9.1882, 1.

²⁰⁸ ST 23.12.1882, 2.

²⁰⁹ ST 7.9.1882, 2.

²¹⁰ ST 16.10.1882, 1.

4 Susimyönteisyys ja suden esittäminen inhimillisenä toimijana

Olen tähän saakka tarkastellut tutkielmassani Varsinais-Suomen susisurmien aikaista uutisointia ja lehtikirjoittelua keskittyen ihmiseen uutistekstien pääasiallisena kohteena: miten ihmiset toimivat, miten ihmiset reagoivat, miten ihmiset ajattelivat? Aikalaislehdistöissä myös itse susi oli keskeinen toimija, jonka tekoja, ajatuksia ja tunteita lehtimiehet ja kirjeenvaihtajat käsittelivät. 1880-luvun susikuvausten ei voida katsoa olleen nykytieteen valossa tarkkoja, eikä suden käyttäytyminen tai biologia olleet tuolloin tunnettuja aiheita. Sen sijaan sudelle heijastettiin inhimillisiä piirteitä, ja suden käytöstä kuvattiin usein sellaisilla tavoilla, joiden katsottiin olevan sille sopivia.

Kun Ruskon, Raision ja Maarian kuntien yhteinen sudenajo epäonnistui kesäkuussa 1880, jahdin tuloksia lehdelle raportoiva kirjoittaja spekuloi susien paenneen jahtimiehiä takaisin Maskuun, mistä se oli karannut viikkoa aikaisemmin järjestetyn jahdin yhteydessä. Tässä yhteydessä kirjoittaja keksi sudelle inhimillisen ajatusmaailman: ”-- Siellä [Maskun metsissä] sai hän pelkäämättä irvistellä: ’anna paukkua vaan, kyllä minä täällä pysyn siihen asti kuin vaara on mennyt ohitse; ehkä jo huomenna tulen takasin.’”²¹¹ On yllättävää nähdä susi esitettynä ilkikurisena ja hulluttelevana olentona susivuosien orastavan susipaniikin keskellä. Sitä ei uutisessa kuvata verenhimoisena petona vaan ihmisten kanssa kuurupiiloa leikkivänä kujeilijana. Kirjoittaja suhtautuu asiaan merkillisen leikkisästi ja jopa ikään kuin julistaa suden voittajaksi kritisoimalla epäonnistunutta jahtia. Teksti on julkaistu ennen esittämäni syksyn 1880 käännettä susidiskurssissa, joten suteen ei vielä tuolloin suhtauduttu liian vakavasti.

5. elokuuta 1882 julkaistiin teksti, jossa kuvattiin, miten susi oli yöllä onnistunut raatelemaan Kiikan Marttikestin talon lampaat siitäkin huolimatta, että eläimet olivat viettäneet yötä keväällä rakennetussa ”lammaskopissa”:

”Kun susi ei taitanut tahi ei tahtonut ovea avata, päästäkseen lammasten kimppuun, niin rupesi kaivamaan seinän alta eri käytävää, joka ei onnistunut siitä paikasta, jossa ensin kaivoi, kun vahvat kuusen juuret olivat esteenä, mutta

²¹¹ ST 22.6.1880, 3.

toisessa paikassa, vaikka siinäkin oli vähempiä juuria, kaivoi semmoisen aukon, että lampaat siitä mahtui tulemaan ulos, jotka hän kaiketi toiselta puolen koppia peljätti, kun ei luulla suden sisällä ollenkaan olleen.”²¹²

Myös tässä tekstissä susi kuvataan tietoisena tekijänä, joka lähestyy saalistaan inhimillisesti taktikoiden ja varasuunnitelmiinsa turvautuen. Susi ei ”taitanut” tai ”tahtonut” avata navetan ovea, vaan kaivoi ovelana eläimenä käytävän ja pääsi käsiksi lampaisiin ilman että oli astunutkaan navetan sisälle. Huomionarvoista on myös se, että kirjoittaja käyttää sudesta sanaa ”hän” eikä ”se”, kuten voisi olettaa. Pronomini vaihtuu toisessa saman tekstin yhteydessä selostetussa tapauksessa, jossa susi teki ”hyvinkin rohkean hävyttömyyden” viedessään yhden Raukon Ehteen talon lampaista keskellä päivää. ” – näyttää siltä, ettei se pelkää sakkoja eikä vesikoppia eikä häpee ketään”, lehdessä kirjoitetaan niin ikään sutta inhimillistävään sävyyn.²¹³ Saman vuoden helmikuussa Vaaljoelta kirjoitetaan kahden suden tulleen ” – kyläämme ihailemaan. Vaan eipä nuo riivatut häntäheikit näyttäneet itsiänsä silloin, kun oli susi-metsästäjiä kylässämme, mutta nyt kun nämät katosivat niin susikin jo tohtii tulla näkyviin”. Kirjoittaja kohtelee susia kuin epätoivottuja vieraita ja jatkaa: ”kylämme vanhat eukot tietävät myös kertoa, että sudet kumminkin paaston aikana käyvät tätä kylää tarkastamassa”.²¹⁴ Eläimellä oletetaan olevan tietyt aikataulutetut toimintatavat ja harkiten suunnitellut intressit. Tämä käsitys toistuu myös Vaasan susitilannetta käsittelevässä kirjoituksessa tammikuulta 1881: ”—tapaavat sudet talven tultua matkustaa saaristoon vieraisille, mutta nyt lienee volonaamain mielestä jäät vielä niin heikkoja, että täytyi koko matkan lykätä toistaisiksi ja viettää joulua mannermaalla”.²¹⁵

Kun kyse oli suden hyökkäyksestä tai suden aiheuttamasta kuolemasta, uutistekstin sävy pysyi susivuosien aikana lähtökohtaisesti vakavana. Silloin tällöin myös uutisten sekaan eksyi kuitenkin leikkisämpiä, sudesta inhimillistä subjektia maalaavia kirjoituksia. Kun joulukuussa 1880 joukko tamperelaisia koulupoikia lähti koiransa kanssa jänismetsälle, he onnistuivat karkottamaan metsässä koiraansa hätyyttäneen suden. *Sanomia Turusta* kirjoittaa, että ” -- Susi, huomattuaan uljaat sankarit pyssy kädessä seisovan, kääntyi kiiruusti takaisin metsään, ulvomalla valittaen miten häneltä ryöstettiin maukas koirapaisti”.²¹⁶ Pyhämaassa järvenjään

²¹² ST 5.8.1882, 3.

²¹³ ST 5.8.1882, 3.

²¹⁴ ST 27.2.1882, 3.

²¹⁵ ST 3.1.1882, 2.

²¹⁶ ST 14.12.1880, 3.

äärellä tavatut sudet ”-- alkoivat käydä ylitse, mutta kuin jäällä oli vettä, palasivat takaisin, eivät malttaneet housujansa kastaa”.²¹⁷ Sudesta kirjoitettiin usein negatiivissävytteisiä nimityksiä käyttäen: ”kouko-junkkari”²¹⁸, ”vihollinen”²¹⁹, ”häntäheikki”²²⁰, ”rauhanrikkoja”²²¹, ”volonaama”²²², ”takkuri”²²³. Nimittelyssä on negatiivisista kiertoilmauksista huolimatta leikkisä sävy. Ne, joita susisurmat eivät henkilökohtaisesti koskettaneet, ovat voineet käsitellä tilannetta huolettomammin.

Sanomia Turusta -lehden kenties silmiinpistävin sutta inhimillistävä teksti on peräisin helmikuulta 1881, jolloin julkaistiin nimimerkin ”Ilves” kirjoittama yhdeksänsäkeinen ”Sutten suruvirsi lounais-suomessa”.²²⁴ Virsi käsittelee susivuosien siihenastisia tapahtumia suden näkökulmasta, ja sen surumielisissä säkeissä mainitaan muun muassa Ignoi Vornanen, myrkkyyhaaskat sekä senaatin ja kuntien tapporahat. Suruvirsi on sävyltään täysin poikkeava kaikista muista susivuosien aikaisista kirjoituksista. Vaikka sen tarkoitusperä on saattanut olla koominen, se tuntuu vilpittömän empaattiselta sutta kohtaan. Tämä korostuu varsinkin virren kolmessa viimeisessä säkeistössä, joissa susi anoo suojaajain vainoajiltaan:

”7 v. Siis auta, kuninkaamme meit’!

Me muuten joudumm’ tuonen teit’

Juur’ kaikki kulkemahan. Suo

Meill’ apu kiiru, turva tuo!

8 v. Hajota miehet ylpeät,

Jotk’ ovat viekkaat, vireät,

Kuolematamme halaavat

Ja nahkojamm’ rakastavat.

9 v. Niin sulle sitte uhriksi

Ja makeaksi haimiksi

²¹⁷ ST 9.6.1881, 3.

²¹⁸ ST 23.11.1880, 2.

²¹⁹ ST 18.1.1881, 3.

²²⁰ ST 9.6.1881, 3.

²²¹ ST 20.8.1881, 2.

²²² ST 3.1.1882, 2.

²²³ ST 2.10.1882, 2.

²²⁴ ST 26.2.1881, 2—3.

*Runsahan saaliin kannamme
Ja kiitos-ulvon annamme.”²²⁵*

Susivuosien tapahtumien perinteinen esittämistapa on suruvirressä käännetty päälaelleen, ja susi esitetään nyt uhrina. Kenties ”Ilves” ei tarkoittanut virren kertojasuden olevan kumpikaan lapsia surmanneista susista, vaan virsi kuvaa Varsinais-Suomen tapahtumia seuranneiden sudenpyyntitoimien vaikutusta Suomen muuhun susikantaan ulkopuolisen susiöksilön näkökulmasta. Virren minäkertoja voi myös olla nimenomaan lapsia surmannut susi, joka ei erota ihmislasta muusta saaliista ja on petoeläimen tavoin saalistanut selviytyäkseen. ”Ilves” on pyrkinyt virrellään viestittämään, että susi on luonnon kiertokulun osana vain moraalisesti neutraali luontokappale.

Susille susivuosien aikana heijastetut inhimilliset piirteet kertovat ajan susiasenteista monia asioita, joista osa on ristiriidassa uutistekstien, maalaiskirjeiden ja muun lähdeaineiston kanssa. Sanomalehtitekstit tarjoavat käsityksiä sudesta joko julmana lapsia ja karjaa raatelevana petona tai ilkkurisenä kiusankappaleena. Osaltaan suden kuvaamiseen liittyvien sävy- ja tapaerojen vaihteluun on voinut vaikuttaa 1800-luvulla Suomeen saapunut luonnonsuojeluaate. Susimyönteiset näkemykset ilmaantuvat julkiseen diskurssiin kuitenkin vasta 1900-luvun jälkimmäisellä puoliskolla.²²⁶ Suorien susimyönteisten kannanottojen puuttuminen sanomalehtien sivuilta ei välttämättä tarkoittanut, ettei niitä ollut lainkaan. Tuskin kukaan aikalainen, maaseudun tai kaupungin asukas, oli valmis hyväksymään susien surmaamien lasten kohtaloita pysyvänä asiantilana, mutta sanomalehtien sivuilla lietsottu susivastaisuus ja toistuvat ilmoitukset sudenajoista ja uutiset sudenpyytäjistä ovat saattaneet herättää susimyönteisiä ajatuksia osassa sanomalehtien lukijakunnasta.

Otto Latva ja Heta Lähdesmäki olettavat, että ”kaupungistumisen ja yhteiskunnan teollistumisen myötä viimeistään 1900-luvun lopulta lähtien suurin osa suomalaisista on suhtautunut välinpitämättömästi tai neutraalisti susiin”.²²⁷ Sama asenne on voinut pienemmässä mittakaavassa olla olemassa jo 1800-luvun lopulla. Eurajoella uutisoitiin syyskuussa 1881 Mullilan kylässä susien raatelemasta hevosesta ja sitä seuranneesta näköhavainnosta:

²²⁵ ST 26.2.1881, 3.

²²⁶ Latva & Lähdesmäki 2020, 27.

²²⁷ Latva & Lähdesmäki 2020, 27.

”Samana yönä sanottiin samassa kylässä nähdyn kaksi sutta käydä tallustelevan, tehden ’visiiteitä’ taloissakin, joissa heitä kohdeltiin hyvin ystävällisesti. Niinpä eräässä talossa emäntä, kuullen jotakin oudonlaista ääntä kartanolta, herätti kaikki väen vastaanottamaan noita mokomia vieraita, joita sitten, häpeä sanoa, vaan katselevat avosuvin ikkunasta sen enempää huolimatta niistä, vaikka talossa löytyi useita miehiäkin. Häpeä tuollaisille pelkureille miespoloille, jotka, vaikka melkein joka viikko kerrotaan, että siellä ja siellä susi taas on syönyt lapsen, antavat noiden julmien petojen niin häiritsemättä kulkea ja oleskella omalla kartanollaankin keskellä isoa kylää!”²²⁸

Vaikka susimyönteisiä puheenvuoroja lehdistössä ei juuri esitetty, on eurajokelainen teksti hyvä esimerkki siitä, ettei susitilanne herättänyt monissa niin vahvoja tunteita kuin pelkistä sanomalehtikirjoituksista voisi päätellä. Susimyönteisten ja -vastaisten mielipiteiden lisäksi oli määrältään tuntemattomaksi jäänyt joukko ihmisiä, joiden elämään susisurmat ja -hyökkäykset eivät vaikuttaneet. Sanomalehtien sivuilla äänensä kuuluviin saaneet muodostavat äänekkään vähemmistön niiden suomalaisten rinnalla, jotka suhtautuivat susiin välinpitämättömästi tai jopa suopeasti. Esimerkiksi Käkisalmen nimismiehen Söderströmin tiedetään pitäneen pesästään vietyä sudenpentua lemmikkinä vain kymmenen vuotta susivuosien jälkeen.²²⁹ Positiivisemmat susiasenteet nousivat julkiseen keskusteluun negatiivisten ja neutraaleiden mielipiteiden rinnalle viimeistään vuonna 1973, jolloin susi rauhoitettiin koko maassa poronhoitoaluetta lukuun ottamatta.²³⁰

²²⁸ ST 8.9.1881, 2.

²²⁹ Lähdesmäki et al. 2025, 68.

²³⁰ Lähdesmäki 2015, 188.

5 Johtopäätökset ja yhteenveto

Varsinais-Suomen susisurmat olivat ennennäkemätön ilmiö, jollaiseen tavallinen kansa tai edes esivalta ei ollut varautunut. Kun julkisessa diskurssissa ei tiedetty ketä syyttää, jokainen mahdollinen osapuoli oli potentiaalinen syntipukki. Vastuuta tilanteesta ja sen korjaamisesta vieriteltiin lehdistössä taholta toiselle, ja kun kuvernööri Creutz, Turun susikomitea, susialueen jahtivoudit tai muut aktiiviset toimijat ryhtyivät toimenpiteisiin, saivat he oman osansa lehdissä esitetystä rajusta kritiikistä. Lähes jokaista Varsinais-Suomen susiongelmaan puuttunutta tahoja arvosteltiin myös *Sanomia Turusta* -lehden sivuilla. Vastakkain olivat kaupunkilaiset ja maalaiset, esivallan edustajat ja kansalaiset sekä susialueiden kunnat ja pitäjät keskenään. Näistä kaupungin ja maaseudun välinen vastakkainasettelu on säilynyt näkyvimpänä modernin susidiskurssin päiviin asti.

Vaikka susivuodet vaativat ensimmäisen uhrinsa jo tammikuussa 1880, on lehtikirjoituksissa havaittavissa käänne vakavampaan ja määrätietoisempaan sävyyn vasta saman vuoden syksyllä. Lokakuussa kolmen lapsen surmat johtivat niin uutistekstien kuin kirjeenvaihtajien kirjoituksien sävyn synkentymiseen. Kirjoituksista tuli entistä velvoittavampia ja syyttävämpiä, ja myös kansallisen häpeän teema nousee loppusyksyn 1880 lehdissä esiin ensimmäistä kertaa. Samaan ajankohtaan osuu myös käänne konkreettisiin toimenpiteisiin ryhtymisessä: Turun ravintola Phoenixissä nimitettiin niin kutsuttu susikomitea ja Suomen senaatti korotti kunnallisten palkkioiden lisäksi maksettavan tapporahansa 200 markkaan.

Susisurmista paljastui samoihin aikoihin uusi varjopuoli, kun vielä vain ajatuksen tasolla elävän suomalaisen kansallisvaltion maine kyseenalaistettiin kansainvälisellä tasolla. Fennomania ja tunne kansakunnan jaetusta häpeästä nostattivat susivuosien tapahtumien medianäkyvyyttä entisestään. Venäläisten ammattimetsästäjien palkkaaminen ei herättänyt *Sanomia Turusta* -lehden sivuilla minkäänlaisia kannanottoja, vaikka ulkomaalaisen avun pyytäminen oli eittämättä kiistanalainen päätös ajan poliittisen ja yhteiskunnallisen ilmapiirin huomioon ottaen. Mahdollinen syy tälle oli se, että susisurmien sarja saatiin lopulta tuotua päätökseensä nimenomaan venäläismetsästäjien avulla.

Susimyönteisyys jäi susivuosien aikana vähäiseksi *Sanomia Turusta* -lehden kirjoituksissa. Suden aktiiviseksi toimijaksi asettavat tai sitä inhimillistävät kirjoitukset ovat

negatiivissävytteisestä nimittelystä ja leikkisästä sanailustaan huolimatta neutraaleimpia julkisia kannanottoja susivuosien tilanteeseen. Julkisen diskurssin ulkopuolella tilanne oli todennäköisesti erilainen. Äänekäs vähemmistö piti susikysymyksen pinnalla kirjoittamalla sanomalehtiin kiihtyneitä kirjoituksia, mutta kooltaan tuntemattomaksi jäävä osa kansaa jatkoi tavallista elämäänsä susisurmista huolimatta. Tietyt *Sanomia Turusta* -lehdessä esiintyvät sutta inhimillistävät ja sitä empaattisesti käsittelevät kirjoitukset antavat esimakua 1900-luvun yhteiskunnallisen rakennemuutoksen myötä yleistyneestä hyväksynnästä aiemmin häirikköeläiminä pidettyjä petoja kohtaan.

Lehdistö oli keskeinen tekijä suomalaisen mielenmaiseman muovailussa susivuosien aikana. Ankaran susivastaiset tekstit niin lehtien toimitukselta kuin niiden kirjeenvälittäjiltä lietsoivat pelkoa ja epävarmuutta varsinkin varsinaissuomalaisten lukijoiden keskuudessa. Lehdistöllä oli jo kauan ennen susivuosia ollut valtaa muovata yleisönsä mielipiteitä ja ajatusmaailmoja, mutta on vaikeaa tarkalleen sanoa, kuinka suuri rooli sillä loppujen lopuksi oli susisurmien aiheuttaman paniikin kasvamisessa ja leviämisessä. On kuitenkin varmaa, etteivät susivuosien tapahtumat olisi herättäneet aikalaisissa yhtä paljon huomiota ilman lehdistön vaikutusta, jolloin ne eivät myöskään olisi 1800-luvun loppupuolella ja 1900-luvun aikana muovanneet kansallista susikeskustelua sen nykyiseen suuntaan. Suden ja ihmisen välinen kulttuurillinen vastakkainasettelu on paljon suomalaista lehdistöä vanhempi ilmiö, mutta varhainen media on selvästi auttanut pitämään susivihaa yllä nykypäivään asti.

Lähteet ja tutkimuskirjallisuus

Lähteet

Ilmiö

Sanomia Turusta

Satakunta

Uusi Suometar

Tutkimuskirjallisuus

Aaltola, Elisa & Keto, Sami (toim.): *Eläimet yhteiskunnassa*. Into Kustannus, Helsinki 2015.

Aaltola, Elisa & Wahlberg, Birgitta (toim.): *Me ja muut eläimet. Uusi maailmanjärjestys*. Vastapaino, Tampere 2020.

Auvinen, Marko: *Varsinais-Suomen lastensurmat*. Omakustanne, Imatra 2016.

Granlund, Kaj: *Suden Pohjola*. Bookwell, Helsinki 2017.

Korhonen, Teppo: *Karhuverkosta susipantaan. Karhun ja suden pyynti keskiajalta 2000-luvulle*. Suomen Muinaismuistoyhdistys, Kansatieteellinen Arkisto 62, Helsinki 2020.

Laaksonen, Mervi: *Susi*. Maahenki, Helsinki 2013.

Lappalainen, Antti: *Suden jäljet*. Metsäkustannus, Helsinki 2005.

Latva, Otto & Lähdesmäki, Heta: Miten kertoa menneisyydestä ja rakentaa tulevaisuutta – historiasta, ihmisistä ja muista eläimistä. *Me & muut eläimet: Uusi maailmanjärjestys*. Toim. Elisa Aaltola & Birgitta Wahlberg. Vastapaino, Tampere 2020.

Pälli, Pekka & Lillqvist, Ella: Diskurssianalyysi. *Kielentutkimuksen menetelmiä II*. Toim. Milla Luodonpää-Manni et al. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki 2020.

Lähdesmäki, Heta: Susi yhteiskunnallisena eläimenä. *Eläimet yhteiskunnassa*. Toim. Elisa Aaltola & Sami Keto. Into Kustannus, Helsinki 2015.

Lähdesmäki, Heta: *Susien paikat. Ihminen ja susi 1900-luvun Suomessa*. Jyväskylän Yliopisto, Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 127, Jyväskylä 2020.

Lähdesmäki, Heta et al.: Susi. *Suomalaisten lajien historiallinen kartasto*. Toim. Otto Latva et al. Turun historiallinen yhdistys, Turku 2025.

Mech, L. David & Boitani; Luigi: *Wolves. Behavior, Ecology, and Conservation*. The University of Chicago Press, Chicago 2003.

Mäensyrjä, Pentti: *Hukka huutaa*. Karisto, Hämeenlinna 1974.

Pulliainen, Erkki: *Suomen suurpedot*. Tammi, Helsinki 1974.

Sulkunen, Irma: *Raittius kansalaisuskontona. Raittiusliike ja järjestäytyminen 1870-luvulta suurlakon jälkeisiin vuosiin*. Suomen Historiallinen Seura, Historiallisia tutkimuksia n:o 134, Helsinki 1986.

Teperi, Jouko: *Sudet Suomen rintamaiden ihmisten uhkana 1800-luvulla*. Suomen Historiallinen Seura, Historiallisia tutkimuksia n:o 101, Helsinki 1977.

Tikkanen, Jouni: *Lauma. 1880-luvun lastensurmat ja susiviha Suomessa*. Otava, Helsinki 2019.

Tommila, Päiviö: *Suomen lehdistön historia 6. Hakuteos Kotokulma – Savon Lehti. Sanoma- ja paikallislehdistö 1771–1985*. Kustannuskiila, Kuopio 1988a.

Tommila, Päiviö: *Suomen lehdistön historia 7. Hakuteos Savonlinna – Övermarks tidning. Sanoma- ja paikallislehdistö 1771–1985*. Kustannuskiila, Kuopio 1988b.

Tommila, Päiviö & Salokangas, Raimo: *Sanomia kaikille. Suomen lehdistön historia*. Edita, Helsinki 1998.

Viikka, Leena: *Susi luonnossa ja kulttuurissa*. Biofilos, Helsinki 2008.